

Södertörns högskola

Examensarbete 15 hp | Utbildningsvetenskap C | Vårterminen 2010

Läroprogrammet med interkulturell profil

Elevers tillämpning av källkritik på Internet

Av: Anneli Eriksson

Handledare: Kenneth Awebro

Abstract

This paper, called *Pupils' practice of source criticism on the Internet*, is investigating pupils' use of source criticism. The main research question was: how much knowledge pupils from an upper secondary class have about the use of source criticism, regarding examining data from the Internet intended for assignments. Furthermore, developing a suitable method to investigate this was included. The main research question led to further sub questions that aimed to answer to what extent pupils consider source critique criteria as *sender, aim, up-to-dateness, credibility* and *dependence*.

The study has been conducted by using mixed methods, both qualitative and quantitative methods. The qualitative research consisted of analysing the Internet sources pupils had stated they used in their assignments. The paper's theoretic starting points, regarding source critique criteria, lay ground for the analysis model applied. The quantitative method was conducted through the help of questionnaires amongst pupils, which gave insight to how pupils think about the choice of Internet sources they intended to use in their assignments.

The conclusion is that pupils have knowledge about source criticism to a certain extent, as some source critique criteria get large attention and other important criteria is not enough considered. The method for investigating this has worked well, but since this is a first attempt there are room for some modifications.

By: Anneli Eriksson

Supervisor: Kenneth Awebro

Södertörn University, spring term 2010

Keywords: source criticism, source critique criteria, analysis model

Nyckelord: källkritik, källkritiska kriterier, analysmodell

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	5
1.1	Bakgrund	5
1.2	Kort om källa och källkritik	7
1.3	Syfte och frågeställningar.....	8
1.4	Avgränsning	8
1.5	Etiska överväganden	8
2	Tidigare forskning.....	11
3	Teoretiska perspektiv	15
3.1	Kognitiv auktoritet	15
3.2	Källkritiska kriterier	15
3.2.1	Traditionella källkritiska kriterier	16
3.2.2	Tre källkritiska kriterier för webben	20
4	Metod och material	23
4.1	Kvalitativ och kvantitativ metod	23
4.1.1	Hermeneutisk metod	23
4.1.2	Tillämpning av kvalitativ och kvantitativ metod	24
4.2	Urval.....	25
4.3	Undersökningens genomförande	26
4.4	Bearbetning av inlämningsuppgifter och enkätsvar	26
4.5	Modell för analys av Internetkällor i inlämningsuppgifter	27
4.6	Metodkritik.....	29
4.7	Källkritik	30
5	Resultat	32
5.1	Delresultat 1: Analys av inlämningsuppgifter.....	32
5.1.1	Källans avsändare	32
5.1.2	Källans syfte.....	34
5.1.3	Källans aktualitet.....	35
5.1.4	Källans trovärdighet.....	37
5.1.5	Källans beroende.....	38

5.2	Delresultat 2: Enkätresultat	40
6	Analys och diskussion	44
6.1	Källans avsändare	44
6.2	Källans syfte	46
6.3	Källans aktualitet	47
6.4	Källans trovärdighet	47
6.5	Källans beroende	49
6.6	Avslutande reflektioner	51
7	Slutsatser	52
	Källförteckning	54
	Bilaga 1	56
	Bilaga 2	59

1 Inledning

I det inledande avsnittet presenteras först en bakgrund där det ges en presentation av källkritik och IT i undervisningen ur ett skolperspektiv. Vidare ges en kort begreppsförklaring och därefter presenteras syfte och frågeställningar. Slutligen redogörs för arbetets avgränsning och etiska överväganden.

1.1 Bakgrund

Länderna i Norden anses ligga i täten när det gäller att använda IT i undervisningen, och alltsedan tidigt 1990-tal har länderna gjort investeringar på IT-området i skolan.¹

Datoranvändningen i skolan gör en enorm informationskanal tillgänglig och erbjuder elever en mängd information från världens alla hörn. Internet har utmanat de traditionella skolböckerna och skolbiblioteken. När elever söker svar på en fråga finns informationen många gånger att hitta på Internet. Vem som helst kan publicera information på Internet och det enorma informationsflödet ställer därför höga krav på källkritik. All information har en avsändare och ett syfte och för att informationen ska kunna förstås och användas måste den sättas i sitt sammanhang.²

När tillgången på information ökade under nittiotalets andra hälft och i början av tjugohundratalet diskuterade skolväsendet nödvändigheten att undervisa elever i hur de ska möta den nya informationssituationen, för att kunna avgöra vad som är sant och inte.³

¹ E-learning Nordic 2006, *E-learning 2006 – Effekterna av IT i undervisningen*, Ramböll Management, Köpenhamn, 2006, s. 3, åtkomstdatum 16 februari 2010,

<http://inlife.se/modules/typetool/pnincludes/uploads/eLearning_Nordic_Svenska.pdf>

² M Lindqvist & P Söderlind, *Informationskompetens – en grundbok*, Santérus, Stockholm, 2009, s. 85.

³ Lindqvist & Söderlind, s. 60.

Att utveckla metoder för att skilja sann fakta från falskt skedde först inom historievetenskapen, vilket senare spred sig även till journalistiken.⁴ Numera ses källkritik som en grundläggande kompetens och en egenskap individen besitter.⁵

Elevers informationssökning sker i olika sammanhang, både på fritiden och i skolan. Vid inlämningsuppgifter i skolan borde det ställas högre krav på hur elever ska hantera källor, jämfört med när de söker information på fritiden. Många skolarbeten ställer krav på källkritik, men frågan är vilka källkritiska förmågor elever har. Under mina verksamhetsförlagda perioder på lärarutbildningen har jag många gånger upplevt att elever har haft bristande kunskaper i källkritisk granskning vid användandet av material från Internet. Elever har oreflekterat använt texter från Internet som legat till grund för inlämningsuppgifter. Jag har observerat hur elever söker information på Internet via sökmotorer som Google. Många betraktar de första sökningarna de får upp, kopierar över text till ett nytt dokument och omformulerar en del. Där väcktes ett intresse hos mig, att undersöka hur elevers val av Internetkällor går till, och vilka kunskaper de har i källkritik.

Elevers undervisning i informationssökning och källkritik har utretts av Skolverket, vilket gör denna undersökning intressant även ur en samhällskontext. I redovisningen av Skolverkets regeringsuppdrag, där de ska följa upp barns, elevers och lärares IT-användning och IT-kompetens i förskola, skola och vuxenutbildning, framgår det att fyra av tio lärare på kommunala grundskolor uppger att skolans elever undervisas i informationssökning och källkritik på Internet. I fristående grundskolor är motsvarande siffra sex av tio. I gymnasieskolan uppger sju av tio lärare i kommunala skolor att skolans elever undervisas i informationssökning och källkritik på Internet, medan motsvarande siffra i fristående skolor är åtta av tio.⁶ Informationssökning och källkritik i undervisningssammanhang är således ett ämne som bör uppmärksammas ytterligare.

I denna uppsats presenterar jag en undersökning om vilken kännedom gymnasieelever har om källkritik när det gäller granskning av material från Internet, samt hur en egenutvecklad metod

⁴ G Leth & T Thurén, *Källkritik för Internet*, Styrelsen för psykologiskt försvar, Stockholm, 2000, s. 22.

⁵ Lindqvist & Söderlind, s. 60-61.

⁶ Skolverket, *Redovisning av uppdrag om uppföljning av IT-användning och IT-kompetens i förskola, skola och vuxenutbildning*, Stockholm, 2009, s. 24-25.

kan tillämpas för att undersöka detta. Undersökningen visar hur metoden kan användas för att uppmärksamma hur elevers källkritiska kunskaper ser ut och vilka källkritiska kriterier elever i första hand tar hänsyn till. Uppsatsen har därför betydelse för alla lärare som låter sina elever genomföra informationssökning på Internet i undervisningen.

1.2 Kort om källa och källkritik

Ursprunget varifrån information härstammar är en källa.⁷ Källkritik är en samling metoder som har sitt ursprung inom historievetenskapen där syftet med metoderna är att skilja fakta som har belegg från fakta som enbart är spekulationer. Metoderna anammades senare inom journalistiken, där syftet är detsamma, att skilja sanna och falska påståenden åt. Dessa metoder fungerar också att tillämpa på Internet, men metoderna är ofta anpassade efter Internets speciella förhållanden⁸, vilket kommer att förklaras mer ingående i uppsatsens teoriavsnitt.

Skolverket har upprättat en webbsida kallad *Kolla källan*.⁹ Webbsidan vänder sig till lärare och innehåller material som kan fungera som stöd och inspiration för undervisning i bland annat informationssökning och källkritik på Internet.¹⁰ Kolla källan demonstrerar hur den källkritiska metoden kan användas som redskap för att värdera information, genom att ta reda på olika saker om källan, som bland annat om källan är vad den utger sig för att vara, vem som står bakom källan, vad syftet är, om innehållet är vinklat, om det finns en källförteckning och hur aktuell informationen är.¹¹

⁷ Lindqvist & Söderlind, s. 57.

⁸ Leth & Thurén, s. 22.

⁹ Holmqvist, Fakta om källkritik – en handledning i allmän källkritik och källkritik på internet, Skolverket 2009, åtkomstdatum 8 februari 2010, <<http://kollakallan.skolverket.se/kallkritik/fakta/>>.

¹⁰ Holmqvist, Om Kolla källan, Skolverket 2010, åtkomstdatum 8 februari 2010, <<http://kollakallan.skolverket.se/om/>>.

¹¹ Holmqvist, Fakta om källkritik

1.3 Syfte och frågeställningar

Syfte:

Syftet är att undersöka vilken kännedom gymnasieelever i en klass i en Stockholmsförort har om tillämpning av källkritik, när det gäller granskning av material från Internet för inlämningsuppgifter. I syftet ingår också att utveckla en lämplig metod för att undersöka detta.

Frågeställningar:

I vilken utsträckning beaktar elever Internetkällors avsändare?

I vilken utsträckning beaktar elever Internetkällors syfte?

I vilken utsträckning beaktar elever Internetkällors aktualitet?

I vilken utsträckning beaktar elever Internetkällors trovärdighet?

I vilken utsträckning beaktar elever Internetkällors beroende?

1.4 Avgränsning

Många elever använder Internet i stor utsträckning, både privat och i undervisningssammanhang. De söker och tar till sig information från Internet. Hur de tar till sig informationen och hur de ser kritiskt på den kan se olika ut beroende på om de söker information i privata sammanhang eller i undervisningssammanhang. Därför har undersökningen begränsats till att studera hur elever tänker kritiskt kring Internetkällor just vid inlämningsuppgifter i skolan och inte vid informationssökning på Internet i allmänhet. Undersökningen av inlämningsuppgifterna är i sin tur begränsad till att studera specifika kriterier som källors avsändare, syfte, aktualitet, trovärdighet och beroende. En avgränsning har också gjorts till att enbart genomföra undersökningen i en gymnasieklass.

1.5 Etiska överväganden

Idar Magne Holme och Bernt Krohn Solvang, med bakgrund i undervisning i samhällsvetenskaplig metod vid Adger distriktshøgskole i Norge, menar att etiska dilemman

är något som ofta uppstår inom forskning där samhället och människan är föremål för en undersökning. Det är av stor vikt att visa respekt för människor inom samhällsforskning och man kan inte enbart se människor som ett hjälpmedel för att uppnå specifika mål. Deltagarna i en undersökning måste få sin psykiska och fysiska integritet bevarad, tystnadsplikten gäller och det är viktigt att försäkra sig om att ingen kan ta reda på vilka deltagarna i undersökningen kan vara. Deltagarna måste också själva ha rätten att avgöra om de vill vara en del av undersökningen, och inte luras till att delta. Hos deltagare som har valt att ställa upp på undersökningen kan det ändå hända att de på ett sätt som de inte hade tänkt sig ändå lämnar ut sig själva. Därför är det viktigt att den som genomför en undersökning funderar på om man gör rätt som studerar andra människor med det tillvägagångssättet man valt, och om det är tvunget att göra just på det valda viset för att få fram den information man vill ha.¹²

Även om min undersökning är av mindre omfattning kommer den ändå att göras tillgänglig för en stor mängd människor eftersom den kommer att finnas tillgänglig på Internet. Det är mycket viktigt för mig att eleverna i undersökningen förblir anonyma och att de också upplever att deras integritet skyddas och därmed känner sig trygga i att delta. Jag ställde mig till en början frågande till huruvida den metod jag skulle använda var etiskt försvarbar eftersom eleverna först efter att de skrivit klart sina inlämningsuppgifter skulle få reda på att deras material skulle ligga till grund för en undersökning. Anledningen till att jag inte ville att eleverna skulle få reda på det innan de skrev sina inlämningsuppgifter var för att inte påverka resultatet så att eleverna skulle använda källor på ett annat sätt än de vanligtvis gör. På grund av att eleverna inte kände till undersökningen var det mycket viktigt att jag själv träffade eleverna som skulle delta i studien. Jag var tydlig i min förklaring av undersökningens syfte och hur jag skulle behandla elevernas svar och det material som de skulle komma att delge mig. Jag talade också om att deras lärare inte skulle få tillgång till deras enkätsvar, utan att det enbart var jag som skulle se dem. Vidare förklarade jag att eleverna skulle bli helt anonyma i min uppsats, och att inte heller skolans namn skulle nämnas. Jag var också noga med att göra tydligt att jag även skulle granska elevernas källförteckningar, till de inlämningsarbeten de lämnade in tidigare samma vecka. För att jag enkelt skulle kunna para ihop rätt enkät med rätt källförteckning frågade jag om eleverna gick med på att fylla i namn på enkäten vid själva genomförandet, och när jag parat ihop de båda så lovade jag att dölja namnen på enkät och

¹² I Holme & B Solvang, *Forskningsmetodik: om kvalitativa och kvantitativa metoder*, Studentlitteratur, Lund, 1997, s. 32-33.

uppsats. Ingen av eleverna verkade uppleva att undersökningen påverkade deras personliga integritet, alla ville delta i enkätundersökningen och ge mig tillgång till deras inlämningsuppgifter.

2 Tidigare forskning

Det finns en mängd litteratur och tidigare forskning på området. Av utrymmesskäl kan jag inte presentera allt, men sådana med relevans för min studie finns här nedan att läsa.

Stiftelsen för Kunskaps- och Kompetensutveckling (KK-stiftelsen) bildades 1994. De verkar för att stärka Sveriges internationella konkurrenskraft och öka sysselsättningen i Sverige. Ett av de områden KK-stiftelsen fokuserar på är främjandet av IT-användningen i Sverige. KK-stiftelsen har utkommit med skriften *Den fjärde basfärdigheten – sju röster om värderingar, lärande och Internet*.¹³ Stig Roland Rask, lärare och temaansvarig på KK-stiftelsen för Etik och källkritik på Internet, har där skrivit en artikel som behandlar ämnet källkritik i skolan. Han menar att det på Internet egentligen inte publiceras information som inte kunde ha publicerats innan Internets etablering, och således inte skapat några nya etiska problem. Det som är nytt är att Internet fungerar som ytterligare en informationskanal. Unga har idag tillgång till ett enormt informationsutbud och Internet har gjort oss medvetna om behovet av källkritik. Våra etiska värderingar utmanas av det öppna informationsutbudet på Internet, och reflektion blir därmed ett måste. I stället för att arbeta med filtreringsprogram som sorterar bort visst oetiskt material, som bland annat skolor i USA använt sig av, arbetar den svenska skolan med regelsystem och användarpolicy, vilket ställer högre krav på egen eftertanke. Rask menar att vi måste utveckla ett förhållningssätt, ett Internetvett. Rask menar att källkritik i skolan bör ligga nära etiken. Det är viktigt att kunna granska och värdera värderingar, eftersom det är där faran för manipulation finns och skolan har en stor del i ansvaret att utveckla en sådan medvetenhet hos eleverna.¹⁴

¹³ KK-stiftelsen, *Den fjärde basfärdigheten – sju röster om värderingar, lärande och Internet*, Stiftelsen för Kunskaps- och Kompetensutveckling, 2000, åtkomstdatum 8 februari 2010, <www.kks.se/upload/publikationsfiler/it_i_utbildning/den_fjarde_basfardigheten_2000_publ.pdf>.

¹⁴ S Rask, *Slutligen måste det handla om Internetvett*, I: *Den fjärde basfärdigheten – sju röster om värderingar, lärande och Internet*, s. 16-23, Stiftelsen för Kunskaps- och Kompetensutveckling, 2000, Åtkomstdatum 8 februari 2010, <www.kks.se/upload/publikationsfiler/it_i_utbildning/den_fjarde_basfardigheten_2000_publ.pdf>.

Louise Limberg, professor i biblioteks- och informationsvetenskap, Frances Hultgren, universitetsadjunkt och Bo Jarneving, universitetsadjunkt, har skrivit en forskningsöversikt inom området Internetsökning och lärande, och refererar till svensk såväl som till internationell forskning. Översikten fokuserar på hur elever söker, använder och värderar information i lärprocesser samt hur informationssökning undervisas och handleds av lärare och bibliotekarier. Forskningsöversikten konstaterar att lärande inom informationssökning, och användning av information, kräver utvecklade kunskaper och förmågor för att den ska bli meningsfull. Forskningsgenomgången kommer också fram till att informationsanvändning i skolan brister i analys, reflektion och medveten värdering av källor. En slutsats är också att informationssökning är otydligt som kunskapsinnehåll och således efterfrågas en utveckling av didaktiken samt en kompetensutveckling av lärare och bibliotekarier.¹⁵

Louise Limberg och Lena Folkesson, doktorand i pedagogik, skriver i sin slutrapport *Undervisning i informationssökning* hur lärare och bibliotekarier vid tre skolor ser på undervisning i informationssökning och informationskompetens. Här framkommer att elever inte analyserar och reflekterar i tillräckligt stor utsträckning över sitt material, och att brister i elevarbeten gällande källkritik förekommer. Lärarna och bibliotekarierna i studien hävdar att de sällan uppmärksammar brister gällande källkritik bland annat på grund av att det är tidskrävande. Uppfattningar hos lärare och bibliotekarier om att elevers källkritiska förmåga utvecklas av sig självt med åldern är vanliga, enligt rapporten. Det framkommer även uppfattningar om att elevers källkritiska förmåga är bättre hos vissa elever och sämre hos andra oberoende av undervisningen. Uppfattningar att elever kan utveckla sin källkritiska förmåga genom undervisning finns också men är inte lika vanlig som de två förstnämnda. Slutsatser är att undervisning i informationssökning måste fokusera mer på elevers utveckling av källkritiska förmågor, exempelvis förmåga att bedöma en källas relevans för uppgiften och sammanhanget, förmåga till källkritik och förmåga att bearbeta källor för att skapa kunskap.¹⁶

E-learning Nordic 2006 är ett samarbete mellan den finska Utbildningsstyrelsen, den dåvarande (min anmärkning) svenska Myndigheten för skolutveckling, det norska

¹⁵ L Limberg, F Hultgren & B Jarneving, *Informationssökning och lärande: en forskningsöversikt*, Skolverket, Stockholm, 2002, s. 8ff.

¹⁶ L Limberg & L Folkesson, *Undervisning i informationssökning: slutrapport från projektet Informationssökning, didaktik och lärande (IDOL)*, Valfrid, Borås, 2006, s. 53ff.

Kunnskapsdepartementet, det danska Undervisningsministeriet och Ramböll Management. De har gett ut rapporten *E-learning 2006 – Effekterna av IT i undervisningen*, där de presenterar sina slutsatser från sin samnordiska studie om effekterna av IT i undervisningen. I studien har 8000 elever, lärare, rektorer och föräldrar i grund- och gymnasieskola deltagit från de nordiska länderna Finland, Sverige, Norge och Danmark. Eleverna i undersökningen är från årskurs fem och åtta samt från år två i gymnasiet. I rapporten framkommer bland annat att det finns en frustration hos lärare, över att elever inte är källkritiska nog, vid användning av Internet i skolan. Lärarna har konstruerat och stoppat in eleverna under benämningen ”kopiera-klista-ingenerationen” och menar att elever kopierar information från Internet till elevarbeten och ser det som sitt egna, utan att ha kritiskt granskat informationen först. Detta innebär en utmaning för skolan eftersom digital kompetens numera ses som en grundläggande färdighet i de nordiska länderna. En av tre lärare i studien menar att eleverna är mindre kritiska till information från Internet än till information hämtad någon annanstans ifrån, vilket ställer krav på att undervisning måste lära elever att värdera information från Internet.¹⁷

Annbritt Enochsson, universitetslektor i pedagogik vid Karlstad universitet, är författare till boken *Internetsökningens didaktik* och har under en tidsperiod av flera år följt elever i olika åldrar i grundskolan. Eleverna har intervjuats och observerats under lektioner. Enochsson följde elever i skolår 4 och återvände till eleverna när de gick i skolår 9 för att se hur de hade utvecklats i sitt källkritiska tänkande gentemot Internet. När eleverna gick i skolår 4 fanns det de som trodde att allt som finns på Internet är sant, men också de som såg mer kritiskt på Internet, och kände till att det fanns de på Internet som inte talar sanning. En del elever hade större tilltro till faktasidor än till chatt-forum, där de kände till att det går att ljuga. De elever som reflekterade kring Internet på ett djupare plan var också de som hade kunskap om och förståelse för Internets uppbyggnad. De elever som inte hade så stor kunskap om Internets uppbyggd ifrågasatte inte heller Internets trovärdighet i lika stor utsträckning. Enochsson följde i skolår 9 upp hur elevernas resonemang om kritisk granskning av Internet hade utvecklats. Förståelse för Internets uppbyggnad spelade större roll i skolår 4 än i skolår 9 för elevernas uppfattning om Internets trovärdighet. Det var påtagligt att de elever som hade spenderat mycket tid vid Internet mycket lättare kunde resonera kring Internets trovärdighet jämfört med då Enochsson först träffade eleverna. Över lag kunde Enochsson se en utveckling hos alla elever, ingen hade gått bakåt i utvecklingen av sina resonemang om Internets

¹⁷ E-learning, s. 7ff.

trovärdighet, men de elever som resonerade på ett djupare plan i skolår 4 var inte samma som i skolår 9. Antalet elever som resonerade mer kritiskt var dock samma i skolår 4 och skolår 9. Alla intervjuade elever var i skolår 9 medvetna om att det var bra att vara kritisk till material på Internet, vilket alla inte var medvetna om när de gick i skolår 4. Det fanns elever som uppgav att de aldrig granskar källan för att ta reda på om den går att lita på. Enochssons intryck var att eleverna inte orkar kolla sådant, snarare än att de tror att informationen går att lita på. En del elever uppgav att de kan lita mer på information som finns på en webbsida där layouten ger ett trovärdigt intryck. Även en del officiella webbplatser inger trovärdighet, enligt eleverna.¹⁸

Den tidigare forskningen är intressant för min studie eftersom den berör samma område, och behandlar källkritik ur ett skolperspektiv, främst ur ett elevperspektiv och vilka källkritiska förmågor elever besitter och vilka brister som är tydliga. Även om min studie är mycket mindre kan det vara intressant att se huruvida mina slutsatser bekräftar eller går emot tidigare forskning.

¹⁸ A Enochsson, *Internetsökningens didaktik*, Liber, Stockholm, 2007, s. 94-101.

3 Teoretiska perspektiv

Här beskrivs de teoretiska perspektiven som behandlas i uppsatsen och som ligger till grund för analysmodellen som senare presenteras.

3.1 Kognitiv auktoritet

Martin Lindqvist och Peder Söderlind, med bakgrund inom journalistiken och ämnet medieteknik, talar om *kognitiv auktoritet* som handlar om att den egna bedömningen bestämmer vilka personer och organisationer som går att lita på och vilka som inte är tillräckligt trovärdiga för att lita på. Det kan på ett enkelt sätt förklaras med att vi som barn litar på våra föräldrar, de är auktoriteter och som barn litar man på vad de säger. I skolåldern litar elever på kunniga och pedagogiska lärare som även de blir auktoriteter. Med åldern erbjuds vi fler valmöjligheter gällande vilka personer och organisationer vi ser som trovärdiga, och vi konsumerar också mer information via medierna. Lindqvist och Söderlind hänvisar till Patrick Wilson som på 1980-talet var Universitetsprofessor i USA och var den som uppfann begreppet *kognitiv auktoritet*. Wilson studerade vilka vi väljer att påverkas av och vilka som påverkar den kunskap vi bildar, och vad som avgör vilka vi bestämmer oss för att lita på. Wilson menar att människor tillägnar sig kunskap antingen från egna erfarenheter eller från andras kunskap. Han konstaterar vidare att vi i vår kunskapsbildning måste lita till vad andra uppger och talar om.¹⁹

3.2 Källkritiska kriterier

Göran Leth, filosofie doktor och universitetslektor och Torsten Thurén, docent och universitetslektor, båda vid institutionen för journalistik, medier och kommunikation vid

¹⁹ Lindqvist & Söderlind, s. 69-70.

Stockholms universitet, har skrivit boken *Källkritik för Internet*. Författarna menar att för källkritik på Internet gäller de traditionella källkritiska reglerna, dock skiljer sig tillämpningen något åt.²⁰ Källkritisk metod grundades inom historievetskapen med syfte att skilja på källor som gav välgrundad kunskap respektive ej välgrundad kunskap. Fyra traditionella kriterier för källkritik är *äkthet, tid, beroende* och *tendens*. Till källkritiken inom historievetskapen utvecklades också en åtskillnad av olika källor; primärkällor, sekundärkällor och tertiärkällor, där primärkällor är ursprungskällan. Leth och Thurén menar att medan historiker sökt efter primärkällor finns det på Internet många bra källor som inte tillhör primärkällor, som är användbara, men att dessa andrahandskällor också kräver en källkritisk granskning. Leth och Thurén menar att då de tillämpar de traditionella källkritiska kriterierna på Internet, även måste utöka med ytterligare tre av dem konstruerade kriterier. Dessa kallar de för *världsbild och kunskapssyn som tendens, trovärdighet* och *källans förutsättningar och egenskaper*, och dessa kriterier förklaras senare i uppsatsen.²¹

Författarna Janet E. Alexander och Marsha Ann Tate, båda referensbibliotekarier vid biblioteket vid Widener University, beskriver i *Web Wisdom* också traditionella källkritiska kriterier men de beskriver till skillnad från Leth och Thurén fem traditionella kriterier. De flesta berör liknande punkter som de traditionella kriterierna som Leth och Thurén nämner, och kommer också att presenteras tillsammans, under gemensamma rubriker. Några kriterier kommer att presenteras separat. Alexander och Tate tillämpar också de traditionella källkritiska kriterierna på Internet vilka kommer att presenteras nedan.

3.2.1 Traditionella källkritiska kriterier

Nedan samlas och beskrivs de källkritiska kriterier som Leth och Thurén samt Alexander och Tate beskriver och hur de väljer att tillämpa dem på Internet.

Tid

Tid enligt traditionell källkritik: Tidskriteriet handlar om att människans glömska måste beaktas. En människas utsaga blir alltmer otillförlitlig ju längre tid som gått från händelsen

²⁰ Leth & Thurén, s. 9.

²¹ Leth & Thurén, s. 18-20.

som återberättas.²² Att känna till ett tryckt materials första tidpunkt för publicering är viktigt att veta för att kunna bedöma källans giltighetstid. Det är också viktigt att söka reda på när statistik tagits fram.²³

Tid tillämpat på Internet: En webbsidas datum för uppdatering spelar roll för tillförlitligheten, då en webbsida som inte uppdaterats kontinuerligt kan innehålla gamla uppgifter och felaktigheter.²⁴ Det saknas riktlinjer för hur datum ska publiceras på webbsidor. Det framgår inte heller alltid vad ett datum på en webbsida står för, om det är då informationen skrevs, när informationen publicerades på webbsidan eller om det står för senaste datum för uppdatering av webbsidan i allmänhet.²⁵ Om en webbsida ständigt uppdateras betyder det inte att den endast innehåller korrekt information eftersom att det är möjligt att enbart vissa delar av webbsidan har aktualiserats.²⁶

Beroende

Beroende enligt traditionell källkritik: Tratering - En person som själv har bevittnat en händelse är en primärkälla, men om någon återberättar vad personen som bevittnade händelsen såg, blir berättelsen traderad, det vill säga att berättelsen genomgår flera led. Den traderade berättelsen får en lägre trovärdighetsgrad än den berättelse som kommer från primärkällan. Oberoende källor – inom historievetenskapen, och även inom journalistiken, är en grundregel att en berättelse som inte har bekräftats av minst två av varandra oberoende källor, inte är tillförlitlig.

Beroende tillämpat på Internet: Tratering - På Internet är det viktigt att så långt det går söka sig fram till primärkällan, då många uppgifter på webbsidor har traderats. När en webbsida produceras hämtas många gånger uppgifter från en annan webbsida, som även den redan kan innehålla traderade uppgifter. När uppgifterna har genomgått flera led kan siffror ha rundats av och språket ändrats vilket kan resultera i att en annorlunda bild än den som utges i primärkällan presenteras. *Oberoende källor* - Flera webbsidor på Internet baserar sina

²² Leth & Thurén, s. 23.

²³ J Alexander & M Tate, *Web wisdom: how to evaluate and create information quality on the Web*, Lawrence Erlbaum, Mahwah, N.J., 1999, s. 13-14.

²⁴ Leth & Thurén, s. 23.

²⁵ Alexander & Tate (13-14)

²⁶ Leth & Thurén, s. 23.

uppgifter på samma primärkälla. Då det inte alltid framgår vilken som är källan till uppgifterna finns det olika knep för att se om de webbsidor man vill jämföra innehåller uppgifter där den ena webbsidan bygger på den andra eller där uppgifterna är baserade på samma primärkälla. För att upptäcka om två webbsidor är beroende av varandra är det viktigt att studera likheten sidorna emellan. Finns det många likheter gällande detaljer, såsom att meningar och formuleringar är likartade och att siffror överensstämmer på decimalen, är det sannolikt att webbsidorna är beroende av varandra. Följaktligen kan man inte använda de båda webbsidorna för att stödja varandras uppgifter.²⁷

Äkthet

Äkthet enligt traditionell källkritik: En källa är äkta om den är vad den utger sig för att vara. Dock är det vanligt med förfalskningar, där klassiska förfalskningar såsom ett redigerat fotografi eller en borttagen textrad från en tryckt text, varit relativt lätta att se. I dagens utbud med mycket elektronisk information är det svårare att upptäcka förfalskningar.

Äkthet tillämpat på Internet: På webbsidor är det lätt att publicera texter och foton som blivit redigerade, utan att besökaren ser detta. Någon kan även utge sig för att tillhöra till exempel en institution eller ett politiskt parti utan att i verkligheten göra det, för att skada institutionen eller partiet. Det är också viktigt att granska vad en webbsida använder för titlar. Ingen borde, enligt Leth och Thurén, våga utge sig för att vara ett universitet eller en filosofie doktor utan att vara det, men att kalla sig för forskare, institut eller doktor kan vem som helst göra. De som innehar en verklig titel är ofta noga med att uttala detta tydligt. Därför är det viktigt att se kritiskt på en person eller institution som använder sig av en otydlig beskrivning och otydliga titlar.²⁸

Tendens och objektivitet

Tendens och objektivitet enligt traditionell källkritik: Om en källa har ett intresse av en sak och kan gynnas av att förvränga sanningen eller ljuga är det viktigt att tänka att så också kan vara fallet. Källan är därmed inte trovärdig, den är *tendentiös*. Förklaringar kan också vara tendentiösa, då till exempel en förklaring kan beskrivas olika utifrån olika synsätt.²⁹ Alla

²⁷ Leth & Thurén, s. 23-24.

²⁸ Leth & Thurén, s. 24.

²⁹ Leth & Thurén, s. 26-27.

budskap har ett motiv och det är viktigt att bestämma utgivarens objektivitet, till exempel en persons eller organisations syfte.³⁰

Tendens och objektivitet tillämpat på Internet: Tendenskriteriet ser likadant ut inom traditionell källkritik som tillämpad på Internet. Det gäller alltså att inta samma skepsis som mot tendentiösa källor vare sig de finns på Internet eller någon annan stans.³¹ Det kan vara svårt att avgöra webbsidors objektivitet om inte syftet tydligt redovisas. Det kan vara så att information på webbsidor har påverkats av sponsorer och annonsörer.³²

Auktoritet

Auktoritet enligt traditionell källkritik: Författarens kvalifikationer, bakgrund och erfarenhet kan vara bra att känna till för att kunna värdera tillförlitligheten i ett arbete. Ytterligare en metod för att bedöma tillförlitligheten är att ta reda på utgivarens rykte. En utgivares rykte bygger ofta på kvaliteten av dess material, såsom till exempel noggrannhet i ett materials innehåll, vilken typ av människor som använder materialet samt recensioner av materialet.³³

Auktoritet tillämpat på Internet: Eftersom vem som helst kan publicera på webben skapar det nya utmaningar för utvärdering av Internetkällor. På många webbsidor redovisas inte författarens namn och dennes kvalifikationer. Om ett namn finns angivet på webbsidan, är det ingen garanti att det är denne som skrivit och har rättigheterna till texten.³⁴

Exakthet

Exakthet enligt traditionell källkritik: I vilken grad information är trovärdig och korrekt. Människor värderar information dagligen utan att alltid vara medvetna om det. När vi bedömer saker är ryktet viktigt för vad vi ska tycka. En utgivares rykte vad gäller riktighet och objektivitet är betydande för hur vi ska uppfatta informationen. Vi tycks ge mer tilltro till

³⁰ Alexander & Tate, s. 13.

³¹ Leth & Thurén, s. 26-27.

³² Alexander & Tate, s. 13.

³³ Alexander & Tate, s. 11.

³⁴ Alexander & Tate, s. 11.

information hämtad ur en erkänd nyhetstidning än ur en kvällstidning som skriver om samma ämne.³⁵

Exakthet tillämpat på Internet: Människor kan göra sina texter tillgängliga på webben utan traditionella utgivningsprocesser. Tillgängligheten är också stor och material kan publiceras omedelbart. De steg som bidrar till en källas riktighet inom traditionell källkritik är reducerad eller finns inte alls på Internet, vilket kan skapa problem genom till exempel uteslutandet av källförteckning, som annars finns i vetenskapliga undersökningar.³⁶

Bevakning och målgrupp

Bevakning och målgrupp enligt traditionell källkritik: För att enkelt kunna överskåda en tryckt källas innehåll finns oftast ett förord eller en inledning som tydliggör vilka ämnen arbetet består av. Det framgår ofta också vilken publik källan vänder sig till. Saknas ett förord eller en inledning kan en innehållsförteckning ge liknande svar.³⁷

Bevakning och målgrupp tillämpat på Internet: Då webbsidor ofta saknar inledning och innehållsförteckning så framgår ämnesområden och avsedd publik oftast inte så tydligt. En webbsidas ämnesområden blir oftast tydliga enbart när en webbsida har ett register eller navigeringsöversikt.³⁸

3.2.2 Tre källkritiska kriterier för webben

Nedan beskrivs de tre källkritiska kriterierna som Leth och Thurén själva har konstruerat:

Världsbild och kunskapssyn som tendens

Det finns i själva verket inga källor som inte är tendensiösa då alla källor är beroende av vilken världsbild de utgår ifrån. Inom Leth och Thuréns världsbildsbegrepp ingår faktorer som utgör kulturen, såsom religiösa föreställningar, traditioner, värderingar, historia, seder, språk, normer och ideal. Det finns olika världsbilder i olika världsdelar, länder och regioner. Alla

³⁵ Alexander & Tate, s. 12.

³⁶ Alexander & Tate, s. 11-12.

³⁷ Alexander & Tate, s. 14.

³⁸ Alexander & Tate, s. 14.

källor är en produkt av den kultur de existerat eller existerar i. Vid värdering av källan är det därför viktigt att försöka söka reda på vad källan härrör från för världsbild. För att en källa härrör från en viss världsbild, det vill säga är tendentiös, är den inte oanvändbar men medvetenheten och ett kritiskt förhållningssätt är viktigt för att inte acceptera informationen, från den specifika källan, som den enda rätta.³⁹

Trovärdighet

Det finns en uppsjö av webbsidor på Internet men att urskilja vilka sidor som kan anses vara trovärdiga är problematiskt. En metod kan vara att enbart använda sig av information från erkända auktoriteter. Leth och Thurén är kritiska till detta och menar att man med denna metod går miste om nya och alternativa källors information och Internets mångfald, som kan förändra våra föreställningar.

Leth och Thurén hänvisar till Robert Harris i frågan om trovärdighet på Internet. Han menar att det vid värdering av en källa är av stor vikt att de källor man väljer med stor sannolikhet kan tillskrivas som opartiska och objektiva, och sakna dolda motiv. En rekommendation är också att så långt det är möjligt välja webbsidor som lämnar information om senaste uppdateringstillfälle och källans författare, såsom namn, titel, organisation, kontaktuppgifter etcetera. Leth och Thurén menar också att en webbsidas adress kan peka på om sidan kan anses vara trovärdig. Ändelsen i adressen, det så kallade domännamnet, anger om det till exempel är staten, en ideell organisation eller ett universitet som står bakom sidan. Också sättet att framställa informationen på webbsidan kan ge en indikation på om källan är trovärdig. Om sidan exempelvis motsäger etablerade uppfattningar, säger att något är sant där det finns bevis som visar på motsatsen, eller uttalar sig om framtida prognoser som inte går att förutse är webbsidan inte trovärdig. Sidan brister också i trovärdighet om den förnekar erkända auktoriteter eller etablerade föreställningar.⁴⁰

Källans förutsättningar och egenskaper

Alla källor är på något vis ofullständiga och med Internets stora utbud är det viktigt att vara medveten om problemet och hur man hanterar detta. Ofullständiga källor orsakas av att de är skapade av människor, och människor kan inte vara helt ofelbara. Det finns därmed källor

³⁹ Leth & Thurén, s. 30-31.

⁴⁰ Leth & Thurén, s. 31-32.

som innehåller fel och som vilseleder eller förvränger trots att det inte finns något sådant syfte. För att bedöma en källa handlar det mycket om förmågan att använda det egna förnuftet. Det är viktigt att göra en bedömning om man verkligen har vänt sig till den mest lämpliga källan eller om finns det någon annan källa som sitter inne på mer tillförlitlig information. Det är också viktigt att inte lita alltför mycket på experter inom olika ämnen. Expertstatusen är något som eftersträvas snarare än det verkliga förhållandet. Inom databaser kan det uppstå tekniska fel som genererar felaktiga svar. Vid användandet av en källa är det viktigt att vara medveten om källans förutsättningar och egenskaper, om den exempelvis är ofullständig och har brister.⁴¹

⁴¹ Leth & Thurén, s. 33-34.

4 Metod och material

I metodavsnittet presenteras undersökningens tillämpning av en kvalitativ och kvantitativ metod. Här presenteras också urval, undersökningens genomförande och bearbetning av material samt den modell som har använts vid analys av Internetkällor i inlämningsuppgifter. Avsnittet avslutas med metodkritik och källkritik.

4.1 Kvalitativ och kvantitativ metod

Här presenteras hermeneutisk metod som en del av den kvalitativa metoden och därefter beskrivs mer praktiskt hur metoderna har använts i detta arbete.

4.1.1 Hermeneutisk metod

Genom undersökningens genomförande har jag använt mig av hermeneutik som är en humanistisk tolkningsmetod. Torsten Thurén beskriver hermeneutiken som en tolkningslära som utöver observation också försöker förstå och inte enbart begripa det som undersöks. Vi kan förstå och känna igen oss i sådant som andra människor upplever just därför att vi också är människor. Hermeneutiken ses oftast inom humanvetenskaper men också inom vissa områden inom samhällsvetenskapen. Inom denna vetenskap studeras människors personlighet och handlingar men också resultatet av människors handlingar såsom texter, bilder, byggnader etcetera.

Denna vetenskap som *tolkar* människor är förstas ifrågasatt, främst bland positivisterna. De riktar kritik mot dem som beskriver andra människors upplevelser och tolkar andra människors förståelse eftersom det är omöjligt att undersöka om tolkningen är korrekt. Två personer som iakttar samma sak kan få fram olika resultat just därför att de utgår ifrån sig själva och deras egna upplevelser. Vem som har rätt av de två går troligtvis inte att avgöra.

Det finns två problem med denna metod. Det första är *projektion*, det vill säga att den som undersöker något tilldelar andra personer samma egenskaper som en själv. Detta sker oftast inte medvetet utan är en oreflekterad tilldelning av egenskaper. Ett andra problem består i att placera det som ska tolkas i rätt sammanhang. Vid en undersökning i en främmande kultur är det lätt att misstolka kontexten.⁴² I mitt fall gäller det att jag sätter mig in i källkritik inom en gymnasiekontext och inte ser på källkritik som jag gör inom en högskolekontext som jag annars befinner mig i, vilket skulle kunna resultera i att jag ställer helt andra krav på vad eleverna bör känna till om källkritik, då jag utgår från min egen förförståelse.

Positivister menar att hermeneutikens upptäckter enbart bör leda fram till hypoteser som sedan bör testas enligt positivistiska metoder. Thurén frågar sig om detta betyder att förståelse inte kan ses som en källa till kunskap och om alla hermeneutiska tolkningar är föränderliga. En hypotes om vem som är skyldig till ett mord kan bara vara sann eller falsk, något mellanting finns inte. Vid en utredning studeras *hårddata*, såsom mordvapen, mordplats etcetera, med positivistiska metoder. När det kommer till att undersöka vittnesberättelser och mordmotiv så är det *mjukdata* som studeras hermeneutiskt. Resultatet av sådana undersökningar är ofta mer eller mindre sannolika då resultatet många gånger ses som osäkert. Att det finns en sanning är det däremot inget tvivel om. Inom konst och litteratur skiljer det sig åt då det oftast *ska* gå att tolka på ett flertal sätt och det finns inte enbart en sanning.⁴³

4.1.2 Tillämpning av kvalitativ och kvantitativ metod

Holme och Solvang menar att kvalitativ och kvantitativ metod har som syfte att ge djupare förståelse för hur samhälle och människa fungerar. Utöver detta skiljer sig de båda metoderna åt en del. Kvalitativ metod innebär tolkning av information, att gå på djupet genom exempelvis observation och djupintervju, och det unika är det som eftersöks. Några av fördelarna med kvalitativ metod är att den ger en helhetsbild och djupare förståelse för det som undersöks. Kvantitativ metod innebär att information görs om till statistik, genom exempelvis enkäter med fasta svarsalternativ och eftersöker något genomsnittligt eller representativt. Några av fördelarna med kvantitativ metod är att den går på bredden och

⁴² T Thurén, *Vetenskapsteori för nybörjare*, Liber, Stockholm, 2007, s. 94-97.

⁴³ Thurén, s. 98.

möjliggör för generaliseringar.⁴⁴

I undersökningen användes en kombination av kvalitativ och kvantitativ metod som bestod i att noggrant granska elevers Internetkällor till inlämningsuppgifter och samtidigt låta eleverna svara på enkäter. Granskningen av elevers inlämningsuppgifter har inneburit att studera varje enskild Internetkälla utifrån olika kriterier och utifrån de svar som undersökningen gett har en tolkning gjorts för att försöka söka reda på elevers källkritiska medvetenhet. Enkäterna har använts för att komplettera den kvalitativa undersökningen, där eleverna har fått svara på hur de tänkte kring valet av Internetkällor. Enkäterna har således använts för att jämföra elevernas val av källa i inlämningsuppgifterna med hur de *tänkte* kring själva valet, för att se hur väl handling och tanke hänger samman.

4.2 Urval

De kriterier jag utgick ifrån när jag gjorde ett urval var att deltagarna i undersökningen skulle vara elever i en klass i år 3 på en gymnasieskola i Stockholmsområdet. Jag hörde av mig till flera olika lärare och frågade om deras elever hade någon inlämningsuppgift att lämna in inom den närmsta framtiden. Den lärare som ville låta sina elever ställa upp på undersökningen hade en klass på 14 elever som skulle komma att lämna in uppgifter som bestod i att skriva mindre omfattande uppsatser på 2-3,5 sidor. Undersökningens deltagare bestod av en grupp elever där inga specifika elever har valts ut, för att undvika att påverka resultatet i någon riktning. Det första urvalet styrde också vilka elever som fick svara på enkäter eftersom de båda metoderna för materialinsamling skulle baseras på samma urval.

Jag är inte ute efter att generalisera eftersom undersökningens resultat baseras på en liten grupp deltagare. Istället ska undersökningen och urvalsgruppen hjälpa till att ge en djupare förståelse för hur elevers tillämpning av källkritik kan se ut, samt hur en modell för att analysera detta kan se ut. Som jag uppfattar det är detta ett nytt metodiskt grepp för den här typen av undersökningar, att utveckla en modell för analys av de källor elever använt sig av i inlämningsuppgifter och kombinera med elevenkäter.

⁴⁴ Holme & Solvang, s. 76-88.

4.3 Undersökningens genomförande

Samma dag som elevernas inlämningsuppgifter samlades in ägde också enkätundersökningen rum. Insamlingen skedde på en gymnasieskola i Stockholmsområdet. Enkäten delades ut till eleverna under en pågående lektion vilket innebar att alla var samlade på samma ställe. Efter lektionen fick jag tillgång till elevernas inlämningsuppgifter och då kunde jag para ihop rätt enkät med rätt inlämningsuppgift. Fyra elever i en klass bestående av fjorton elever var inte närvarande i skolan dagen då enkätundersökningen genomfördes. Då stundande jullov stod för dörren skulle dessa elever inte heller komma tillbaka förrän flera veckor senare. Därför tog jag beslutet att skicka hem en enkät till elevernas hemadresser. Jag skickade en enkät och bifogade också ett brev där jag beskrev vem jag var, att jag hade besökt deras klass och vad jag hade gjort där. Jag beskrev syftet med undersökningen och var noga med hur jag skulle behandla deras svar och att de skulle förbli anonyma. Jag skickade också med frankerat svarskuvert så att eleverna inte själva skulle få stå för portokostnaden. Tiden gick och inget svar dök upp förrän uppsatsen var nästintill färdigställd och det var därmed för sent att ta med elevens svar i undersökningen.

När jag har analyserat elevernas inlämningsuppgifter för att undersöka hur stor medvetenhet de har om källkritik och hur de tänkte när de gjorde sina val av källor har jag analyserat resultat av människors handlingar (deras inlämningsuppgifter) men jag försöker också förstå hur eleverna tänker (genom att förstå deras svar i enkäterna). Jag kan inte säga att jag har kommit fram till en ensam sanning då jag kan ha tolkat fel längs vägen, men att komplettera elevernas inlämningsuppgifter med en enkät om hur de tänkte när de gjorde sina val har jag kunnat komma fram till ett mer eller mindre sannolikt svar på min fråga. Men för att förstå hur eleverna tänker kan jag inte enbart använda mig av hårddata. Jag måste analysera och försöka tolka hur eleverna har gjort sina val.

4.4 Bearbetning av inlämningsuppgifter och enkätsvar

Eleverna vars inlämningsuppgifter jag har analyserat hade i uppgift att skriva en uppsats på 2-3,5 sidor där den övergripande frågan som skulle besvaras var varför Baader-Meinhofligan skapades och vilka deras mål var, samt vilka konsekvenserna blev av deras åsikter och

handlande. Eleverna hade innan uppsatsskrivandet sett filmen ”Bader-Meinhof Komplex” och om eleverna hade önskemål att besvara någon annan frågeställning som berördes i filmen var det ett alternativ.

Den analysmodell som senare presenteras har tillämpats på elevernas inlämningsuppgifter. En granskning har gjorts av elevers inlämningsuppgifter genom att via källförteckningen besöka de webbsidor eleverna har använt sig av. På webbsidorna har avsändare, syfte, aktualitet och trovärdighet samt om webbsidan är beroende av andra källor studerats. Resultatet har sedan sammanställts så att det blir tydligt hur varje elevs källor uppfyller vissa kriterier, och också hur alla elevers källor som grupp uppfyller kriterierna.

Enkätresultaten har sammanställts så att det blir tydligt hur varje elev har tänkt kring valet av Internetkällor och också hur alla elever som grupp tänkt kring valet av Internetkällor och det sistnämnda har sammanställts i diagram i programmet Microsoft Excel.

En elev (elev9) som deltog i enkätundersökningen hade inte hunnit skriva klart sin inlämningsuppgift till sista inlämningsdag, men han har ändå svarat på enkäten och har utgått ifrån hur han annars tänker kring valet av Internetkällor när han skriver inlämningsuppgifter. Sedan har han lämnat ett exemplar av en annan nyligen skriven inlämningsuppgift. Detta har inte inneburit ett problem eftersom det inte har varit avgörande vad elevernas uppsatsämne är, utan hur elevernas källanvändande ser ut.

4.5 Modell för analys av Internetkällor i inlämningsuppgifter

Leth och Thuréns samt Tate och Alexanders kriterier för värdering av källor på Internet ligger till grund för utformandet av den egenkonstruerade analysmodell jag har tillämpat på elevernas inlämningsuppgifter. Kriterierna i analysmodellen är av mig valda kriterier, som jag anser är viktiga att beakta vid avgörandet om material från Internet är användbart. Jag har analyserat elevers inlämningsuppgifter genom att via källförteckningen besöka de webbsidor eleverna har använt sig av. En granskning har skett av webbsidans avsändare, syfte, aktualitet och trovärdighet samt om webbsidan är beroende av andra källor, enligt modellen nedan:

Källans avsändare

- Finns det någon författare till informationen på webbsidan?
- Anges någon titel eller beskrivning av författaren?
- Redovisas några kontaktuppgifter till författaren?

Källans syfte

- Framgår det vad sidan har för syfte (under t.ex. "Om oss")?

Källans aktualitet

- Går det att utläsa när texten eller statistiken på webbsidan är skriven respektive insamlad?
- Webbsidans senaste datum för uppdatering

Källans trovärdighet

- Har texten på webbsidan en källhänvisning?
- Är webbsidan fri från omfattande grammatiska fel?

Källans beroende

- Är informationen på webbsidan traderad eller är webbsidan en primärkälla?

Analysmodellen kan illustreras med en figur som jag själv har konstruerat utifrån de kriterier som analysmodellen består av:

FIGUR 1 Källkritik enligt ovanstående analysmodell bygger på fem kriterier; avsändare, syfte, aktualitet, beroende och trovärdighet. Cirklarna som delvis överlappar varandra symboliserar att de källkritiska kriterierna är sammanbundna, de kräver varandra för att lyfta upp källkritik. Ett ensamt kriterium kan inte uppfylla källkritik.

4.6 Metodkritik

Det finns alltid luckor i undersökningar som antingen upptäcks under arbetets gång eller som helt enkelt är svåra att styra över. Vid utvecklandet av en egen analysmodell är det svårt att vid första försöket komma fram till en helt komplett och ofelbar modell. Jag har under arbetets gång upptäckt saker som jag hade ändrat på om jag hade genomfört undersökningen en gång till. Elevenkäten skulle ha utformats mer i likhet med analysmodellen, enligt samma kategorier. Skillnaden mellan avsändare och författare skulle tydliggöras, för att inga missförstånd ska uppstå vid ifyllning av enkäten.

Det har också under arbetets gång blivit tydligt hur vissa delar i analysen av inlämningsuppgifter har varit svåra att granska. Det har varit problematiskt att avgöra, genom att studera elevernas Internetkällor, om de har läst syfte eller inte. I de andra fallen då jag har studerat avsändare, källhänvisning och så vidare har jag tittat på den specifika länken som eleven har angett som källa. För att hitta en webbplats syfte måste man ofta förflytta sig, eller navigera, inom webbplatsen. Eleverna kan ha navigerat sig fram till den specifika länken och antingen läst om webbsidans syfte eller hoppat över att läsa syftet.

Det finns ett problem i att jag har studerat de Internetkällor eleverna har valt att använda. Det kan hända att eleverna i sitt val av Internetkällor har valt bort ett flertal andra Internetkällor, men det framgår inte av min undersökning, men det skulle säga en del om elevernas källkritiska medvetenhet. Det har också varit svårt att avgöra om elever som använder källor som inte redovisas i deras källförteckning gör det antingen för att de är medvetna om att de är icke trovärdiga källor, eller för att de har bristande kunskaper i källredovisning.

En upplaga av elevernas inlämningsuppgifter saknar källhänvisning både i löpande text och som källhänvisning i slutet av arbetet. Därför har det inte varit möjligt att se om just denna elevs Internetkällor uppfyller de källkritiska kriterierna jag studerar. Eleven fick två dagar efter inlämningsdatum förfrågan från lärare att komplettera med en källförteckning men eleven uppgav att han/hon redan hade raderat inlämningsuppgiften från datorn. Elev3 redovisar sex Internetkällor där en källa inte är åtkomlig, vilket har resulterat i att jag enbart har granskat elevens fem fungerande källor.

Procentsatserna som presenteras i vardera resultat från analys av inlämningsuppgifter och från elevenkäter går inte att ställa helt mot varandra, eftersom eleverna har använt olika antal källor. Däremot kan de ge en uppfattning om det eleverna uppger att de undersöker verkar rimligt, jämfört med vad analysen av inlämningsuppgifterna visar.

Genom att jag har granskat elevernas redovisade Internetkällor och låtit dem svara på enkätfrågor om hur de valde och bedömde källorna behöver det inte se ut på det sättet varje gång de skriver en inlämningsuppgift, eller varje gång de använder sig av Internetkällor. Av olika anledningar kan de ha agerat annorlunda i valet av Internetkällor just vid detta tillfälle.

4.7 Källkritik

Vid enkätundersökningar kan man aldrig säkerställa att deltagarna svarar helt sanningsenligt. Redovisning av Internetkällor upplever jag kan vara ett känsligt ämne för vissa, då de kan känna att de borde ha skrivit mer med egna ord eller liknande. Jag kan inte med säkerhet säga att eleverna verkligen undersöker allt som de uppgav att de gör för att värdera Internetkällor. För att få så sanningsenliga svar som möjligt valde jag att utforma enkäten på så vis att de

skulle svara på hur de valde och värderade källorna till inlämningsuppgiften de just hade lämnat in, som också var de uppgifter jag granskade. Eftersom eleverna kände till att jag även skulle studera källorna de använt sig av tror jag dock att de svarade mer sanningsenligt än vad de kanske skulle ha gjort om de enbart svarade på en enkät.

En del av den litteratur jag refererar till i uppsatsen har några år på nacken och det gäller främst litteraturen som berör källkritiska kriterier. Internet har utvecklats i stor utsträckning sedan litteraturen skrevs men inte själva metoderna för att granska information på, därför ser jag den ändå som användbar.

5 Resultat

Resultatet är uppdelat i två delar, där den första redovisar resultaten från analysen av elevernas inlämningsuppgifter. Först redovisas resultatet från eleverna som grupp och därefter redovisas varje elevs användning av Internetkällor. I den andra delen redovisas elevernas svar från enkäterna, dels med hjälp av text, där det är specificerat vad varje elev har svarat, och dels genom tabeller som visar vad eleverna som grupp har svarat.

5.1 Delresultat 1: Analys av inlämningsuppgifter

Den analysmodell jag tidigare har presenterat ligger till grund för hur jag har inhämtat ett resultat från elevernas inlämningsuppgifter. Jag har analyserat inlämningsuppgifterna genom att via källförteckningen besöka de webbsidor eleverna har använt sig av, och genom analysmodellens källkritiska kriterier granskat webbsidornas avsändare, syfte, aktualitet och trovärdighet samt beroende av andra källor. Resultatet av analysen presenteras under rubriker tagna från var och ett av de källkritiska kriterierna i analysmodellen.

Tillsammans har eleverna använt sig av 48 redovisade Internetkällor i sina inlämningsuppgifter. Olika elever har ibland använt sig av samma källa. Det bör påpekas att även om vissa texter på webbplatser inte anger en författare eller om författare av information inte har någon titel eller några kontaktuppgifter så är ibland Internetkällan en artikel på en erkänd tidnings webbplats varför det kan vara tänkbart att eleverna antar att författaren är reporter på tidningen.

5.1.1 Källans avsändare

Vid granskningen av Internetkällorna som användes till elevernas inlämningsuppgifter undersöktes om det finns någon person eller organisation som är författare till texten på

webbsidan, om det anges någon titel eller beskrivning av författaren, samt om det finns några kontaktuppgifter till författaren.

Av alla elevers totala antal på **48** redovisade Internetkällor uppger **24** av dem en författare av informationen, vilket motsvarar **50 %** av källorna. Två av de **48** Internetkällorna anger en titel eller har en beskrivning av författaren, vilket motsvarar **4 %**. Av de **48** källorna har **15** av dem kontaktuppgifter till författaren, vilket motsvarar **31 %** av källorna.

Redovisning av varje elevs användning av Internetkällor:

Elev1 har använt sig av tio Internetkällor. Tre av tio Internetkällor redovisar en författare av informationen. En fjärde källa gör författaren synlig om man är inloggad på webbsidan som är ett uppslagsverk. Ingen av källorna anger en titel eller har en beskrivning av författaren. Två källor har kontaktuppgifter i form av bland annat e-post.

Elev2 har använt sig av fyra Internetkällor. Två av fyra Internetkällor har en författare av informationen. En källa anger författarens titel. En källa har kontaktuppgifter i form av e-post och telefonnummer till författaren.

Elev3 har använt sig av fem fungerande Internetkällor. Tre av fem Internetkällor redovisar en författare av informationen. En fjärde källa gör författaren synlig om man är inloggad på webbsidan som är ett uppslagsverk. Ingen av källorna anger författarnas titlar. Tre källor har kontaktuppgifter i form av bland annat e-post.

Elev4 har använt sig av två Internetkällor. Ingen av källorna redovisar varken författare till informationen, en titel eller har en beskrivning av författaren, eller visar kontaktuppgifter.

Elev5 har redovisat två Internetkällor. Dock uppger eleven att han/hon har använt sig av flera Internetkällor genom att läsa många och sedan skriva med egna ord. Eleven redovisar bara de två källor han/hon använt sig av mest. En av två Internetkällor har en författare till informationen. Ingen av källorna anger en titel eller har en beskrivning av författaren. Till en källa finns kontaktuppgifter i form av e-postadress.

Elev6 har använt sig av åtta Internetkällor. Sex av åtta Internetkällor har en författare till informationen. Ingen av källorna anger en titel eller har en beskrivning av författaren, men i

en av källorna är författaren inte nämnd vid namn men är från staten vilket måste ses som en allmänt känd författare. Två av åtta Internetkällor har kontaktuppgifter i form av en länk till författarens e-postadress. I fallen med webbsidorna som har en författare till informationen men ingen beskrivning eller redovisning av titel så kommer ändå alla all information från webbsidor som tydligt visar vilken organisation eller vilket företag som står bakom sidan.

Elev7 har använt sig av fem Internetkällor. Två av fem Internetkällor har en författare till informationen. En av fem källor anger författarens titel. En av fem källor har kontaktuppgift i form av en e-postadress.

Elev8 har använt sig av sju Internetkällor. Fem av sju källor har författare till informationen. Ingen av källorna anger en titel eller har en beskrivning av författaren. Tre av sju källor har kontaktuppgifter till författaren i form av en länk till e-postadress.

Elev9 har använt sig av fem Internetkällor. Två av fem Internetkällor har en författare till informationen. Ingen av källorna anger en titel eller har en beskrivning av författaren. Två källor har kontaktuppgift i form av en e-postadress. En av webbsidorna är enbart en länksida varför några sådana här uppgifter saknades.

Elev10 har ingen källförteckning i sin inlämningsuppgift.

5.1.2 Källans syfte

Vid granskningen av Internetkällorna som användes till elevernas inlämningsuppgifter undersöktes om det framgår vad sidan har för syfte (under t.ex. "Om oss")

Av alla elevers totala antal på **48** redovisade Internetkällor beskriver **37** av dem vad webbsidans syfte är, vilket motsvarar **77 %**.

Redovisning av varje elevs användning av Internetkällor:

Elev1 har använt sig av tio Internetkällor där samtliga beskriver vad webbsidans syfte är.

Elev2 har använt sig av fyra Internetkällor varav tre av dem beskriver vad webbsidans syfte är.

Elev3 har använt sig av fem fungerade Internetkällor varav fem av dem beskriver vad webbsidans syfte är.

Elev4 har använt sig av två Internetkällor varav en av dem beskriver vad webbsidans syfte är.

Elev5 har använt sig av två Internetkällor varav en av dem beskriver vad webbsidans syfte är.

Elev6 har använt sig av åtta Internetkällor varav fem av dem beskriver vad webbsidans syfte är. En av sidorna som inte beskriver syfte har i vanliga fall en sådan beskrivning men den specifika länken är under konstruktion. Den specifika webbsidan är en känd kvällstidning så dess syfte är med stor sannolikhet känt för de flesta.

Elev7 har använt sig av fem Internetkällor varav fyra av dem beskriver vad webbsidans syfte är.

Elev8 har använt sig av åtta Internetkällor varav fyra av dem beskriver vad webbsidans syfte är. En av sidorna som inte beskriver syfte har i vanliga fall en sådan beskrivning men den specifika länken är under konstruktion. Den specifika webbsidan är en känd dagstidning så dess syfte är med stor sannolikhet känt för de flesta.

Elev9 har använt sig av fem Internetkällor varav 4 av dem beskriver vad webbsidans syfte är.

Elev10 har ingen källförteckning i sin inlämningsuppgift.

5.1.3 Källans aktualitet

Vid granskningen av Internetkällorna som användes till elevernas inlämningsuppgifter undersöktes om det går det att utläsa när texten eller statistiken på webbsidan är skriven respektive insamlad, samt om det framgår när webbsidans senaste datum för uppdatering är.

Av alla elevers totala antal på **48** redovisade Internetkällor anger **19** av dem när texten på webbsidan är skriven eller publicerad, vilket motsvarar **40 %** av källorna. Av de **48** källorna uppger **18** av dem när webbsidan eller texten är uppdaterad, vilket motsvarar **38 %**.

Redovisning av varje elevs användning av Internetkällor:

Elev1 har använt sig av tio Internetkällor, varav fyra av dem uppger när texten på webbsidan är skriven eller publicerad. Fem av källorna uppger när webbsidan eller texten är uppdaterad.

Elev2 har använt sig av fyra Internetkällor varav en av dem uppger när texten på sidan är skriven eller publicerad. Två av källorna uppger när webbsidan eller texten är uppdaterad.

Elev3 har använt sig av fem fungerande Internetkällor varav två av dem uppger när texten på sidan är skriven eller publicerad. Tre av källorna uppger när webbsidan eller texten är uppdaterad.

Elev4 har använt sig av två Internetkällor varav ingen av dem uppger när texten på sidan är skriven eller publicerad. En av källorna uppger när webbsidan eller texten är uppdaterad.

Elev5 har använt sig av två Internetkällor varav ingen av dem uppger när texten på sidan är skriven eller publicerad. En av källorna uppger när webbsidan eller texten är uppdaterad.

Elev6 har använt sig av åtta Internetkällor varav fyra uppger när texten på sidan är skriven eller publicerad. Två av källorna uppger när webbsidan eller texten är uppdaterad.

Elev7 har använt sig av fem Internetkällor varav två uppger när texten på sidan är skriven eller publicerad. En av källorna uppger när webbsidan eller texten är uppdaterad.

Elev8 har använt sig av sju Internetkällor varav fyra uppger när texten på sidan är skriven eller publicerad. En av källorna uppger när webbsidan eller texten är uppdaterad.

Elev9 har använt sig av fem Internetkällor varav två av dem uppger när texten är skriven eller publicerad. Två av källorna uppger när webbsidan eller texten är uppdaterad.

Elev10 har ingen källförteckning i inlämningsuppgiften.

5.1.4 Källans trovärdighet

Vid granskningen av Internetkällorna som användes till elevernas inlämningsuppgifter undersöktes om texten på webbsidan har en källhänvisning, samt om webbsidorna är fria från grammatiska fel.

Av alla elevers totala antal på **48** redovisade Internetkällor har **19** av dem en källhänvisning, vilket motsvarar **40 %** av källorna. Av dessa har **2** av dem endast en källhänvisning synlig om man är inloggad på sidan som är ett uppslagsverk. Utöver de **19** källorna med källhänvisning är **6** källor filmrecensioner och vilken film som recenseras hänvisas till, vilket motsvarar **13 %** av källorna. Däremot saknar den fakta som också vävs in i recensionerna en källhänvisning.

Ingen av webbsidorna har vid genomgång av dem visat på några omfattande grammatiska fel. Dock ser man på två av webbsidorna som är tydliga "hemmabyggen" att meningsuppbyggnad etc. är mindre avancerad.

Redovisning av varje elevs användning av Internetkällor:

Elev1 har använt sig av tio Internetkällor. Sex av dessa källor har en källhänvisning till texten på webbsidan.

Elev2 har använt sig av fyra Internetkällor. Två av dessa källor har en källhänvisning till texten på webbsidan. En tredje källa är en filmrecension och vilken film som recenseras hänvisas till.

Elev3 har använt sig av fem fungerande Internetkällor. Två av dessa källor har en källhänvisning till texten på webbsidan. En av dessa visar enbart källhänvisning om man är inloggad på sidan som är ett uppslagsverk. En tredje källa är en filmrecension och vilken film som recenseras hänvisas till.

Elev4 har använt sig av två Internetkällor. En av dessa har en källhänvisning till texten på webbsidan.

Elev5 har använt sig av två Internetkällor. En av dessa har en källhänvisning till texten på webbsidan.

Elev6 har använt sig av åtta Internetkällor. Två av dessa har en källhänvisning till texten på webbsidan. En tredje och en fjärde källa är filmrecensioner och vilken film som recenseras hänvisas till. Den fakta som också vävs in i recensionerna saknar källhänvisning. En femte källa är en bok som gjorts tillgänglig för förhandsgranskning på Internet, dock visas inte alla bokens sidor, så det är möjligt att en källhänvisning finns, men eleven som enbart använt sig av boken på Internet har inte haft tillgång till någon källhänvisning.

Elev7 har använt sig av fem Internetkällor. Tre av dessa har en källhänvisning till texten på webbsidan.

Elev8 har använt sig av sju Internetkällor. Två av dessa har en tydlig källhänvisning. En tredje källa är en intervju och vem som är källan är tydlig, men det finns också en faktaruta vilken saknar källhänvisning till informationen. En fjärde och en femte källa är filmrecensioner och vilken film som recenseras hänvisas till.

Elev9 har använt sig av fem Internetkällor. Ingen av dessa har en tydlig källhänvisning. En webbsida med text har en namngiven person som sakkunnig på sidan, men huruvida all information kommer från personen i fråga är oklart.

Elev10 har ingen källförteckning i sin inlämningsuppgift.

5.1.5 Källans beroende

Vid granskningen av Internetkällorna som användes till elevernas inlämningsuppgifter undersöktes om informationen på webbsidan är traderad eller om är informationen på webbsidan är en primärkälla.

Av alla elevers totala antal på **48** redovisade Internetkällor har **40** av dem information som är traderad, vilket motsvarar **83 %**. Av de **48** källorna har **3** av dem källor som är en primärkälla, vilket motsvarar **6 %**. Av de **48** källorna är det oklart huruvida **6** av källorna har traderad information eller är en primärkälla, vilket motsvarar **13 %**. En av källorna innehåller

bådadera, dels primärkällor i form av egna upplevelser och traderad information i form av återberättande av andras uttalanden. Det är orsaken till att siffrorna misstämmer och redovisar totalt 49 källor, eftersom en av dem räknas med under både traderad information och primärkälla.

Redovisning av varje elevs användning av Internetkällor:

Elev1 har använt sig av tio Internetkällor. Sju av dessa har information på webbsidan som är traderad, författaren av texten uttalar inte att denne varit med om händelsen själv, eller hänvisar tydligt till att informationen är hämtad från andra källor. En källa är en primärkälla då den enbart redovisar egna ståndpunkter. En annan källa är en tidning, och om artikeln är skriven av en reporter på plats framgår inte. Ytterligare en källa är oklar huruvida informationen är traderad eller inte. Författaren hänvisar dels till en annan källa, dels till en bok författaren själv skrivit, men huruvida information i denna bok är en traderad eller inte framgår inte på webbsidan som eleven använt sig av.

Elev2 har använt sig av fyra Internetkällor. Alla dessa har information på webbsidan som är traderad, författaren av texten uttalar inte att denne varit med om händelsen själv, eller hänvisar tydligt till att informationen är hämtad från andra källor.

Elev3 har använt sig av fem fungerande Internetkällor. Fyra av dessa har information på webbsidan som är traderad, författaren av texten uttalar inte att denne varit med om händelsen själv, eller hänvisar tydligt till att informationen är hämtad från andra källor. Ytterligare en källa är oklar huruvida informationen är traderad eller inte. Författaren hänvisar dels till en annan källa, dels till en bok författaren själv skrivit, men huruvida information i denna bok är en traderad eller inte framgår inte på webbsidan som eleven använt sig av.

Elev4 har använt sig av två Internetkällor och båda dessa källor har information på webbsidan som är traderad.

Elev5 har använt sig av två Internetkällor och båda dessa källor har information på webbsidan som är traderad.

Elev6 har använt sig av åtta Internetkällor. Sju av dessa har information på webbsidan som är traderad. Författaren av texten uttalar inte att denne varit med om händelsen själv, eller

hänvisar tydligt till att informationen är hämtad från andra källor. Den åttonde källan är även den troligen traderad, informationen från den del som eleven använt till inlämningsuppgiften är traderad, men huruvida hela boken (publicerad på Internet) är traderad eller inte kan jag inte uttala mig om.

Elev7 har använt sig av fem Internetkällor. Fyra av dessa har information på webbsidan som är traderad, det hänvisas tydligt till andra källor. En källa är primärkälla då den beskriver den egna organisationen och dess syfte.

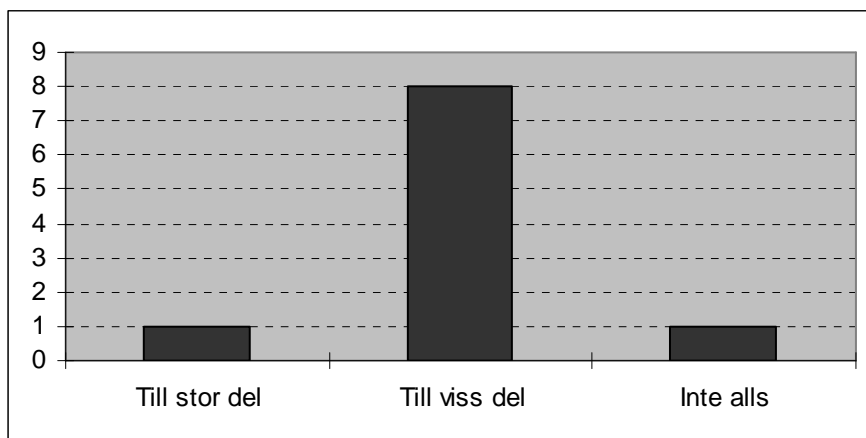
Elev8 har använt sig av sju Internetkällor. Av dessa har alla information på webbsidan som är traderad, författaren av texten uttalar inte att denne varit med om händelsen själv, eller hänvisar tydligt till att informationen är hämtad från andra källor.

Elev9 har använt sig av fem Internetkällor. Två av dessa har information på webbsidan som är traderad. En tredje källa innehåller bådadera, dels primärkällor i form av egna upplevelser och traderad information i form av återberättande av andras uttalanden. I en fjärde källa är det oklart om informationen är traderad eller inte, det finns en sakkunnig på sidan men om all information ursprungligen kommer ifrån denna person framgår inte. I en femte källa är det också oklart om informationen är traderad eller inte, men den hänvisar inte till andra källor.

Elev10 har ingen källförteckning i sin inlämningsuppgift.

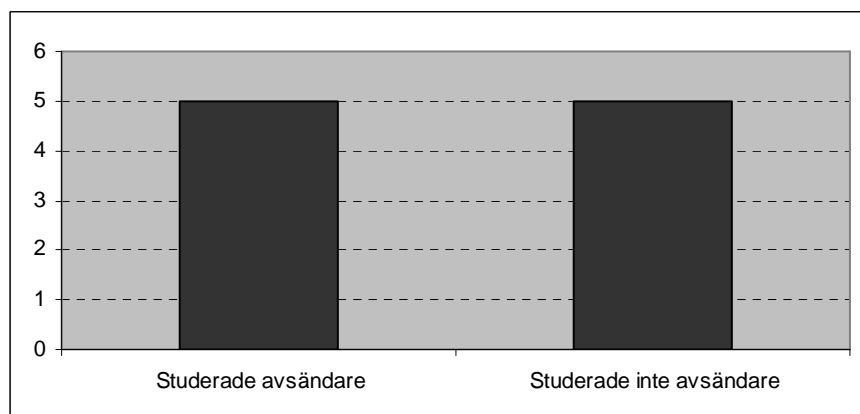
5.2 Delresultat 2: Enkätresultat

På frågan ”I vilken omfattning anser du att du kritiskt granskade de källor från Internet som du använde i inlämningsuppgiften?” svarade en elev (elev:9) att den granskade sina Internetkällor till stor del, åtta elever (elev: 1,10,6,7,8,5,4,3) svarade att de granskade sina källor till viss del och en elev (elev:2) att den inte alls granskade sina Internetkällor. Den elev som svarade inte alls angav anledningen ”Vet inte vad jag ska titta efter för att vara källkritiskt” som anledning till att inte se kritiskt på de Internetkällor eleven använde sig av.

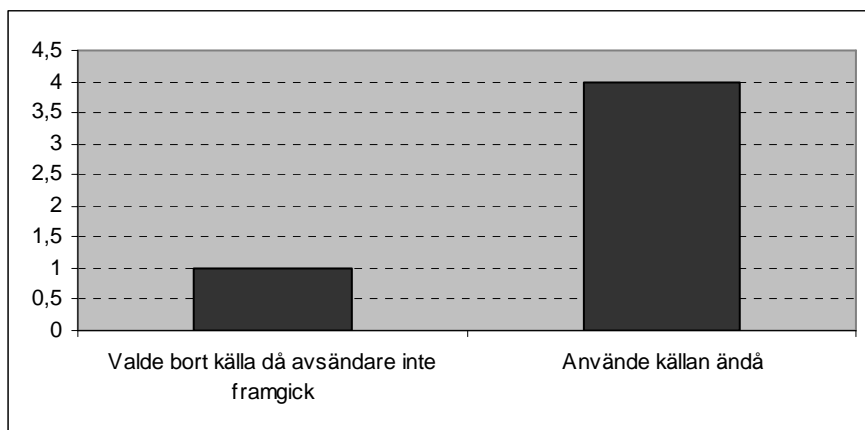
FIGUR 2 Den omfattning elever upplever att de kritiskt granskade sitt material.

På frågan ”Kollade du upp vem som var avsändaren (t.ex. organisation, företag eller privatperson) av informationen på Internetsidan du ville använda till inlämningsuppgiften?” svarade fem elever att de gjorde det (elev:7,4,3,9,1) och fem elever att de inte gjorde det (elev:10,6,8,5,2).

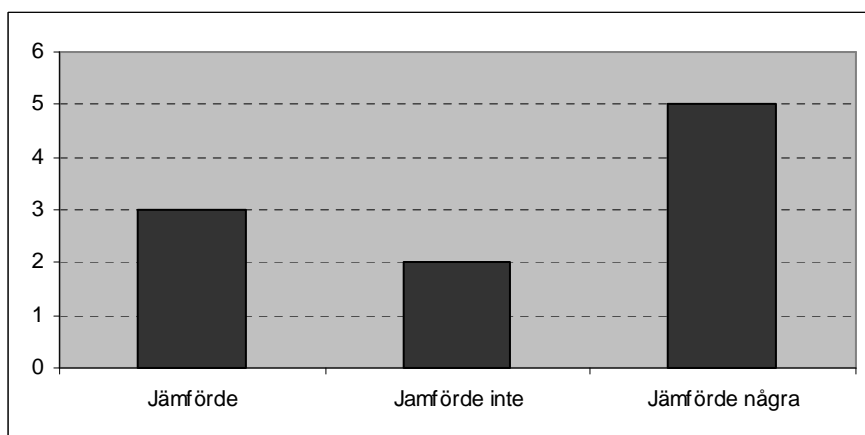
FIGUR 3 Andel elever som studerade, respektive inte studerade, avsändare av information.

På underfrågan ”Om du svarade Ja – valde du bort en Internetkälla om avsändaren inte framgick?” svarade en elev (elev:4) att den valde bort källan om en avsändare saknades. Fyra elever (elev:7,3,9,1) valde att använda källan ändå.

FIGUR 4 Andel elever som valde bort respektive använde källor om avsändare inte framgick.

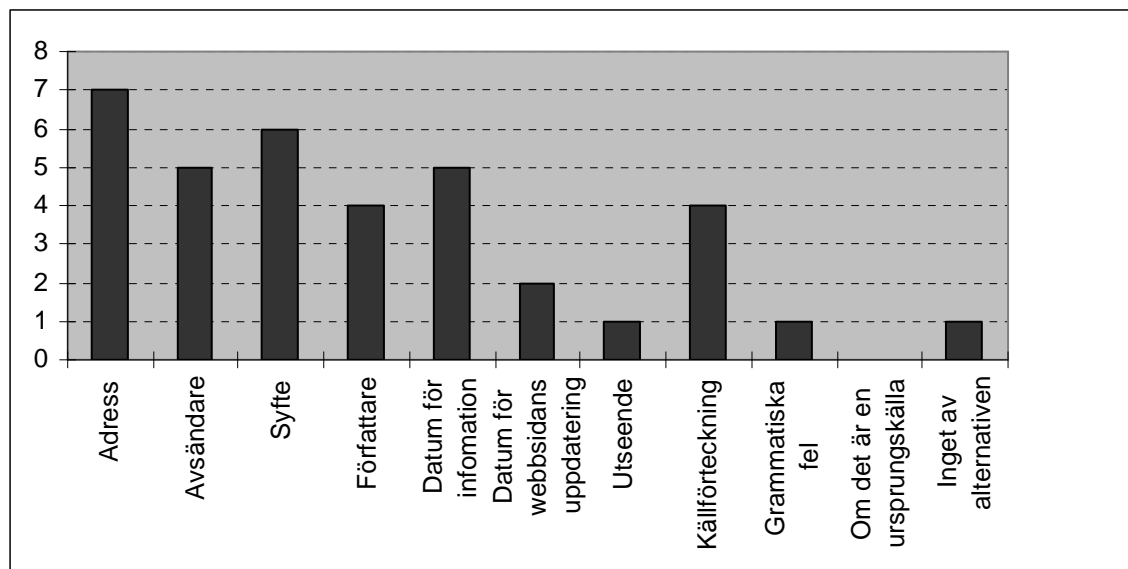
På frågan ”När du hittade en Internetkälla som du tyckte var användbar till din inlämningsuppgift, jämförde du då den med en annan källa för att se om de båda källorna säger samma sak? svarade tre elever (elev:6,8,4) att de jämförde med andra källor, två elever (elev:10,9) svarade att de inte jämförde och fem elever (elev:7,5,3,2,1) svarade att de jämförde några av de Internetkällor de använde sig av med andra källor.

FIGUR 5 I vilken omfattning eleverna jämförde källor som användes med andra källor.

Sista frågan löd ”För att avgöra om en Internetkälla verkade trovärdig tittade jag efter:”, och hade flera svarsalternativ. Sju elever (elev:1,9,2,3,4,8,7) studerade adressen, fem elever (elev:1,9,3,4,7) studerade avsändaren, sex elever (elev:2,3,5,8,7,6) undersökte syftet, fyra elever (elev:1,9,4,7) undersökte författare till informationen, fem elever (elev:1,3,4,5,8) studerade datum för när informationen är ifrån, två elever (elev:2,8) studerade datum för webbsidans senaste uppdatering, en elev (elev:6) betraktade webbsidans utseende, fyra elever

(elev:2,5,8,6) granskade om texter på webbsidan hade någon källförteckning, en elev (elev:6) granskade om texter var fria från grammatiska fel, ingen elev undersökte om webbsidan var en primärkälla, en elev (elev:10) undersökte inte något av ovanstående alternativ.

FIGUR 6 Sådant elever studerade för att avgöra källors trovärdighet.

6 Analys och diskussion

Analysen är disponerad enligt kategorierna i analysmodellen. Resultatet diskuteras under rubriker utifrån kategorierna avsändare, syfte, aktualitet, trovärdighet och beroende och avser att besvara frågeställningarna. Kapitlet avrundas med avslutande reflektioner.

6.1 Källans avsändare

Delresultat 1: Analys av inlämningsuppgifter visar att alla elevers totala antal Internetkällor som redovisas är 48 stycken. Av dessa anger 24 stycken en avsändare av informationen, vilket motsvarar 50 % av källorna. *Delresultat 2: Enkätresultat* visar att fem av tio elever kollar upp vem avsändaren är till information som de vill använda sig av till inlämningsuppgiften, vilket också motsvarar 50 % och fyra av tio elever söker specifikt efter författarens namn, vilket motsvarar 40 %. Detta kan tolkas som att de elever som i praktiken söker efter avsändaren i Internetkällor också är medvetna om att de gör det och har haft som tanke att undersöka det, inte att avsändaren endast råkade finnas med utan att eleverna lagt märke till den. Vidare är det intressant att se att endast en elev skulle välja bort källan om avsändaren inte framgick, vilket *Delresultat 2: Enkätresultat* visar. Detta kan tyda på att många av eleverna vet att de ska undersöka vissa kriterier men vet inte alltid hur de ska bedöma den information de får fram, eftersom de ändå väljer att använda källor där avsändaren inte framgår tydligt. En annan anledning till att de ändå väljer att använda en källa kan bero på att de gör en egen bedömning, de litar till sitt eget förnuft. Som *Delresultat 1: Analys av inlämningsuppgifter* visar saknade en del information en författare, titel på eller beskrivning av författare samt kontaktuppgifter, men informationen kunde vara en artikel på en erkänd tidnings webbplats. Här kan eleverna möjligtvis göra en egen bedömning att författaren troligtvis är en reporter på tidningen, och de publicerar inte artiklar från vilken reporter som helst. Resonemanget som Lindqvist och Söderlind för kring begreppet kognitiv auktoritet om att vi väljer vilka vi ska

lita på kan ha betydelse i detta fall.⁴⁵ Trots att eleverna inte finner en författare för den specifika informationen de vill använda sig av, och som finns på webbplatser som i vissa fall är en erkänd tidnings webbsida så kan de redan ha en uppfattning om tidningen i sig och uppleva den som trovärdig. Trots att de hittar ny information som inte har någon författare väljer de att lita till informationen i alla fall eftersom de redan har ett förtroende för avsändaren i sig. Leth och Thurén menar att man vid användning av källor på Internet ofta måste använda sig av det egna förnuftet, då många källor på Internet är ofullständiga utan att ha det som syfte.⁴⁶ Även om elevernas källor de vill använda sig av saknar några av de kriterier de vet borde finnas med, finns det sannolikt fall där eleverna kan bortse från mindre brister hos källan och göra en egen trovärdighetsbedömning, byggd på bland annat avsändarens rykte.

Som diskussionen ovan konstaterar spelar en avsändares rykte roll för bedömningen av en källas trovärdighet. *Delresultat 2: Enkätresultat* visar att sju av tio elever studerade adressen i webbläsarfönstrets adressrad, exempelvis www.regeringen.se, för att bedöma om en källa verkade trovärdig. Det är påtagligt att en stor del av eleverna har en föreställning om vissa avsändare, som de har valt att lita på, vilket också stödjer resonemanget om kognitiv auktoritet. Det kan dock finnas en fara med kognitiv auktoritet. Det förtroende man har byggt upp för någon eller något baseras på någonting, exempelvis rykten eller egna tidigare erfarenheter av auktoriteten. Om det som bygger förtroendet förändras, eller om någon annan utger sig för att vara den auktoritet man har valt att ha förtroende för finns det risk för att bli lurad. Exempelvis kan någon köpa domännamnet www.regeringen.nu eller www.regeringen.com som också är vanliga adressändelser och kanske uttrycka åsikter som går emot regeringens och som kan resultera i att eleverna litar på det, för att de har förtroende för att information som kommer från den specifika adressen går att lita på.

Det kvarstår att nämna att hälften av eleverna uppger att de inte alls sökte efter avsändare vid urvalet, vilket tyder på brister i deras källkritiska förmåga, de är inte medvetna om att det ska studera det.

⁴⁵ Lindqvist & Söderlind, s. 69-70.

⁴⁶ Leth & Thurén, s. 33-34.

Delresultat 1: Analys av inlämningsuppgifter visar också att två av de 48 redovisade Internetkällorna eleverna använde sig av anger en titel eller beskrivning av författaren, vilket motsvarar 4 %. Av de 48 källorna har 15 av dem kontaktuppgifter till författaren, vilket motsvarar 31 % av källorna. Leth och Thurén menar att avsändare som använder sig av otydliga titlar finns det anledning att vara kritiska till, eftersom de med en verklig titel ofta framhäver det tydligt.⁴⁷ Då endast 4 % av elevernas Internetkällor anger titel på författaren är det troligtvis inget majoriteten av eleverna undersöker eller reflekterar kring.

6.2 Källans syfte

Delresultat 1: Analys av inlämningsuppgifter visar att 37 av alla elevers totala antal på 48 redovisade Internetkällor beskriver vad webbsidans syfte är, vilket motsvarar 77 %.

Delresultat 2: Enkätresultat visar att sex av tio elever undersökte Internetsidans syfte för att avgöra om källan verkade trovärdig, vilket motsvarar 60 % av eleverna.

Alexander och Tate menar att alla budskap har ett motiv, därför är det viktigt att avgöra utgivarens objektivitet, vilket går att ta reda på via en persons eller organisations syfte.⁴⁸ Att undersöka en webbsidas syfte uttrycker majoriteten av eleverna att de gör, och det bekräftas också av att många av deras använda källor har ett uttalat syfte. Det blir därmed möjligt för eleverna att se budskapets motiv och bakomliggande värderingar för att bestämma avsändarens objektivitet, om de är medvetna om vad de ska studera för att upptäcka sådant. De elever som inte tar reda på vad deras valda Internetkällor har för syfte, brister här i sin källkritiska förmåga, då det kan hända att de använder sig av källor som är tendentiösa, som Leth och Thurén menar saknar trovärdighet då källorna kan ha ett intresse av en sak och därmed förvränga sanningen i sin information.⁴⁹

⁴⁷ Leth & Thurén, s. 24.

⁴⁸ Alexander & Tate, s. 13.

⁴⁹ Leth & Thurén, s. 26-27.

6.3 Källans aktualitet

Delresultat 1: Analys av inlämningsuppgifter visar att 19 av alla elevers totala antal på 48 redovisade Internetkällor anger när texten på webbsidan är skriven eller publicerad, vilket motsvarar 40 % av källorna. Av de 48 källorna uppger 18 av dem när webbsidan eller texten är uppdaterad, vilket motsvarar 38 % av källorna. *Delresultat 2: Enkätresultat* visar att fem av tio elever studerade datum för när informationen är ifrån, vilket motsvarar 50 % av eleverna. Vidare studerade två av tio elever datum för webbsidans senaste uppdatering, vilket motsvarar 20 % av eleverna.

Hälften av eleverna säger sig ha studerat datum för när informationen är skriven. Det är inte helt oproblematiskt att ta reda på när en text på Internet egentligen är skriven, då de enligt Alexander och Tate inte alltid framgår vad ett datum står för, om det är då texten är skriven, publicerad eller när webbsidan är uppdaterad vilket inte är detsamma som att informationen har aktualiserats.⁵⁰ Enligt eleverna är det också viktigare att se till när informationen är skriven eller publicerad än när webbsidan är uppdaterad, vilket också är logiskt tänkt om man ser till Leth och Thuréns resonemang om att en webbsida som ständigt uppdateras inte nödvändigtvis innehåller korrekt information, då enbart specifika delar på webbsidan kan ha förnyats.⁵¹

De elever som inte studerade datum alls, vet inte hur gammal informationen de använder sig av är. Tidskriteriet är ett viktigt källkritiskt kriterium de inte tar hänsyn till, statistik kan ha förändrats, nyare forskning kan ha tillkommit. Detta är troligtvis inget hälften av eleverna tänker på, då hälften av eleverna uppgav att de inte studerade datum för när informationen är skriven, och ännu färre studerade när webbsidan är uppdaterad.

6.4 Källans trovärdighet

Delresultat 1: Analys av inlämningsuppgifter visar att 19 av alla elevers totala antal på 48 redovisade Internetkällor har en källhänvisning, vilket motsvarar 40 % av källorna.

⁵⁰ Alexander & Tate, s. 13-14.

⁵¹ Leth & Thurén, s. 23-24.

Delresultat 2: Enkätresultat visar att fyra av tio elever studerade om texter på webbsidan de använde sig av hade någon källförteckning, vilket motsvarar 40 %.

Ur ett källkritiskt perspektiv kan den relativt låga andelen Internetkällor med källhänvisning ses som uppseendeväckande. Det är också anmärkningsvärt att mindre än hälften av eleverna också uppger att de studerade om källan hade någon källhänvisning, det vill säga att de är medvetna om att det är ett kriterium de ska studera. Alexander och Tate menar att den snabba utgivningsprocess som ofta sker på Internet medför att traditionell källkritik ofta uteblir, vilket kan resultera i att källförteckningar saknas på webbsidor, som i vanliga fall finns med i vetenskapliga undersökningar.⁵² Avsaknaden av källhänvisning hos elevernas valda Internetkällor är påtaglig. Kanske handlar det många gånger om att elever måste ge informationssökning mer tid, att inte nöja sig med de första källorna de hittar utan att noga avväga vilka källor som är lämpliga att använda utifrån de källkritiska kriterier eleverna känner till. Leth och Thurén pekar på vikten av att bedöma om de källor man valt är de mest lämpliga eller om det finns de som är mer tillförlitliga.⁵³ Eleverna skolas i betydandet av att de själva redovisar sina källor de använder sig av i skolarbeten men att själva vara kritiska till sina egna källor genom att studera varifrån källorna i sin tur hämtar information från verkar majoriteten av eleverna undvika att reflektera kring.

Delresultat 1: Analys av inlämningsuppgifter visar att 6 av de 48 redovisade källorna är filmrecensioner och vilken film som recenseras hänvisas till, vilket motsvarar 13 % av källorna. Däremot saknar den fakta som också vävs in i recensionerna en källhänvisning. Även om filmen som recensionerna bygger på är baserad på en sann händelse så ger den självfallet inte exakt samma bild som verkligheten. Scenarion kan ha gjorts om för att förbättra filmen och olika recensenter kan ha tolkat filmen på olika sätt, eller tolkat fel utifrån vad filmskaparna vill ge för bild. Ju fler led information passerar, desto fler risker för felaktigheter uppstår. Det kan upplevas som märkligt att elever använder sig av filmrecensioner då det är någon annans åsikter om en film. Källan kan vara motiverad om eleven använder den för att diskutera olika ståndpunkter eller om recensenternas åsikter förs fram som fakta på något sätt. Dock hade elevernas inlämningsuppgifter en mer faktabaserad

⁵² Alexander & Tate, s. 11-12.

⁵³ Leth & Thurén, s. 33-34.

karaktär, snarare än att diskutera filmen, så recensionerna som källor är något tveksamma för syftet.

Delresultat 2: Enkätresultat visar att en elev studerade om texter på webbsidorna var fria från grammatiska fel. Huruvida webbsidorna innehåller grammatiska fel är uppenbarligen inget kriterium eleverna studerar, vilket inte heller behöver vara en brist. Om en elev stöter på en webbsida med omfattande grammatiska fel upptäcks det förmodligen ganska snabbt och det kan vara så att eleven tar ställning först i det läget om källan är användbar eller inte, men det är inget kriterium eleverna utgår från att de ska studera. Detta är ett möjligt scenario eftersom inga av elevernas redovisade källor innehöll några omfattande grammatiska fel.

Hur man kritiskt granskar Internetkällor ser troligtvis elever olika på. Elev9 var den enda som uppgav att han/hon till stor del granskade sina Internetkällor. Elev9 använde sig av fem Internetkällor men ingen av dessa redovisar en tydlig källhänvisning och det var inte heller något eleven uppgav att han/hon studerar för att avgöra om Internetkällan verkade trovärdig. Elev9 uppgav också att han/hon studerade avsändare men valde att använda Internetkällor även om avsändare inte framgick. Elev9 jämförde inte heller sina källor med andra källor för att se om de säger samma sak, eleven undersökte inte heller syfte även fast fyra av elevens fem redovisade Internetkällor innehåller ett syfte. Elev9 uppgav att han/hon studerade Internetsidans adress, avsändare och författare till informationen för att avgöra om webbsidan verkade trovärdig. Alltså var det dessa kriterier som gjorde att elev9 kände att han/hon var källkritisk till stor del. Hur det kommer sig att denna elev tycker sig vara källkritisk till stor del utan att egentligen vara det är svårt att svara på. Det är intressant att elever som undersökte fler kriterier och som också uppfyllde dem, angav att de var källkritiska till viss del, varför det kan vara en möjlig orsak att dessa elever vet att det är viktigt att vara källkritisk men vet inte riktigt hur, de vet att det finns fler kriterier att undersöka men känner kanske inte till dessa eller saknar metoder. De är mer källkritiska, de har en större källkritisk medvetenhet, och vet därmed att det finns mer att gå efter vad gäller kritisk granskning.

6.5 Källans beroende

Delresultat 1: Analys av inlämningsuppgifter visar att 40 av alla elevers totala antal på 48 redovisade Internetkällor har information som är traderad, vilket motsvarar 83 %. Av de 48

källorna har 3 av dem källor som är en primärkälla, vilket motsvarar 6 %. Av de 48 källorna är det oklart huruvida 6 av källorna har traderad information eller är en primärkälla, vilket motsvarar 13 %. *Delresultat 2: Enkätresultat* visar att ingen av de tio eleverna undersökte om Internetkällan de använde sig av var en primärkälla.

Användningen av den höga andel traderade källor som eleverna använt sig av kan förklaras med att det inte är något eleverna reflekterar kring, eftersom ingen av eleverna uppgav att det var något de undersökte. Det kan vara lätt att få en uppgiven känsla och känna skepsis till mycket av den information som finns på Internet eftersom mycket av den information som finns där är traderad. Det går att fråga sig om majoriteten av källorna som eleverna använt och som är traderade därmed är oanvändbara och icke trovärdiga. Det behöver inte vara så. Leth och Thurén menar att Internet består av en mängd källor som inte tillhör primärkällor men som ändå kan vara bra och användbara, däremot *kräver* de en källkritisk granskning.⁵⁴ Alltså behöver elevernas traderade källor inte vara oanvändbara men det krävs att de är medvetna om detta och undersöker vissa källkritiska kriterier för att kunna avgöra om det är en bra källa.

Leth och Thurén talar om svårigheten att avgöra om webbsidor baserar sin information från samma primärkälla eller om de baserar sin information från en annan webbsida. Om detaljer såsom meningsformuleringar och decimaltal överensstämmer är sannolikheten stor att webbsidorna är beroende av varandra och de går därmed inte att använda för att bekräfta varandras uppgifter.⁵⁵ Det krävs att källkritik problematiseras i undervisningen, för utan en djupare förståelse för källkritiska problem kan det vara enkelt att tro att om två källor säger samma sak så borde det vara sant. Den uppfattningen kan finnas hos en del elever, varför det är viktigt att gå igenom *hur* elever är källkritiska, ge dem verktygen, och inte enbart kräva att de *ska* vara källkritiska. Det är också viktigt att föra diskussion om hur två källor som bekräftar varandra inte alltid kan ses som det rätta, eftersom de två källorna kan härröra från samma världsbild. Om en elev använder sig av två webbsidor från Sverige, på svenska, som bekräftar varandras information, kan en tredje källa ur en annan världsbild eller kultur se

⁵⁴ Leth & Thurén, s. 18-20.

⁵⁵ Leth & Thurén, s. 23-24.

något annat som det rätta. Detta resonerar Leth och Thurén kring under sitt självskapade källkritiska kriterium *Världsbild och kunskapssyn som tendens*.⁵⁶

6.6 Avslutande reflektioner

Att elev10 inte alls redovisar några källor han/hon använt sig av behöver inte betyda att eleven inte har någon källkritisk medvetenhet. Eleven kunde på förfrågan inte komplettera med en källförteckning eftersom han/hon raderat inlämningsuppgiften på datorn. Det är visserligen spekulationer men det kan finnas en anledning att tro att eleven inte ville att läraren skulle gå in och granska källorna, på grund av olika anledningar, exempelvis att något textavsnitt var kopierat eller väldigt likt ett annat. Det är därmed inte sagt att eleven inte känner till att Internetkällor ska granskas källkritiskt, utan det kan ha handlat om tidsbrist att få ihop inlämningsuppgiften eller något i den stilen. Elev10 uppgav att han/hon inte undersökte något av kriterierna för att avgöra om en källa verkade trovärdig, men anser sig ändå ha varit källkritisk till viss del, vilket kan tyda på att eleven har större kunskaper i källkritik än han/hon visade men använde sig av någon anledning inte kunskapen.

Ett annat intressant fall är elev2 som uppgav att han/hon inte alls granskade sina Internetkällor, men uppgav ändå att han/hon undersökte adressen, syftet, datum för webbsidans senaste uppdatering och om texten på sidan hade någon källförteckning. Antingen ser eleven det som självklart att studera detta och ser det inte som att vara speciellt kritisk, men mer troligt är att eleven inte riktigt visste vad källkritik innebär fullt ut, eftersom många andra viktiga kriterier inte beaktades.

Att 80 % av eleverna upplever att de till viss del granskade sina Internetkällor till inlämningsuppgiften kan förstås av resultatet eftersom de allra flesta elever faktiskt uppger att de undersökte några källkritiska kriterier som *Delresultat 2: Enkätresultat* visar och eftersom de allra flesta också uppfyller några källkritiska kriterier som delresultat 1: *Analys av inlämningsuppgifter* visar.

⁵⁶ Leth & Thurén, s. 30-31.

7 Slutsatser

Eleverna har en viss kännedom om tillämpning av källkritisk granskning av Internetkällor de avser använda till inlämningsuppgifter då de ger vissa av de källkritiska kriterierna *avsändare*, *syfte*, *aktualitet*, *trovärdighet* och *beroende* stor hänsyn. Det finns dock betydande brister i elevernas kännedom om tillämpning av källkritisk granskning så till vida att viktiga källkritiska kriterier beaktas i för liten utsträckning.

De källkritiska kriterier som beaktas i störst utsträckning, både enligt analysen av inlämningsuppgifterna och eleverna själva är *avsändare* och *syfte*. Mindre uppmärksamhet ägnas, enligt analysen av inlämningsuppgifterna och eleverna själva, åt kriterierna aktualitet och trovärdighet och allra minst åt kriteriet beroende.

Till syftet med undersökningen hörde också att utveckla en lämplig metod för att undersöka elevers tillämpning av källkritik på Internet. Kombinationen analysmodell och enkäter har visat sig fungera väl. De kan tillsammans ge en uppfattning om hur en viss grupp elever handlar vad gäller tillämpningen av källkritik samt hur de tänker kring valet av källor. Vid framtida användning av undersökningsmetoderna anser jag dock att det finns utrymme för modifiering både av analysmodell och enkätfrågor. Enkätfrågor skulle med fördel kunna struktureras enligt kategorierna i analysmodellen så att de båda undersökningsmetoderna är mer förenliga med varandra.

Då undersökningsmetoderna har fungerat på denna lilla grupp elever vore det intressant att undersöka om denna metod, om än något modifierad, passar att tillämpa på en betydligt större urvalsgrupp vid fortsatta studier på området. Ytterligare förslag på fortsatta studier är att observera hur elevers val av källor går till i ett första stadium. Vid själva informationssökningen väljs säkerligen ett antal källor bort, som följaktligen aldrig redovisas i någon källförteckning. Hur ser tankegångarna ut vid dessa val och vilka källkritiska kriterier beaktas i första hand då.

Likt tidigare forskning visar även denna studie att det finns brister i elevers källkritiska förmågor. En likhet i min studie och tidigare forskning är hur ett anseende kan spela roll för en Internetkällas trovärdighet, där elever i min studie anser att en viss webbadress kan inge trovärdighet och i tidigare studier hur officiella webbsidor kan göra detsamma. En essentiell fråga för lärare blir att diskutera hur en utveckling av elevers källkritiska förmågor ska ske. Lärare kan inte enbart kräva att elever *ska* vara källkritiska, de måste också lära eleverna *hur* de är det.

Källförteckning

Tryckt material

Alexander, Janet E. & Tate, Marsha Ann, *Web wisdom: how to evaluate and create information quality on the Web*, Lawrence Erlbaum, Mahwah, N.J., 1999.

Enochsson, AnnBritt, *Internetsökningens didaktik*, 1. uppl., Liber, Stockholm, 2007.

Holme, Idar Magne & Solvang, Bernt Krohn, *Forskningsmetodik: om kvalitativa och kvantitativa metoder*, 2., [rev. och utök.] uppl., Studentlitteratur, Lund, 1997.

Leth, Göran & Thurén, Torsten, *Källkritik för Internet*, Styrelsen för psykologiskt försvar, Stockholm, 2000.

Limberg, Louise & Folkesson, Lena, *Undervisning i informationssökning: slutrapport från projektet Informationssökning, didaktik och lärande (IDOL)*, Valfrid, Borås, 2006.

Limberg, Louise, Hultgren, Frances & Jarneving, Bo, *Informationssökning och lärande: en forskningsöversikt*, Skolverket, Stockholm, 2002.

Lindqvist, Martin & Söderlind, Peder, *Informationskompetens: en grundbok*, Santérus, Stockholm, 2009.

Thurén, Torsten, *Vetenskapsteori för nybörjare*, 2., [omarb.] uppl., Liber, Stockholm, 2007.

Otryckt material

Inlämningsuppgift 1-10, samlades in 17 december 2009. (se bilaga 2 för Internetlänkar)

Elevenkät 1-10, undersökningen genomfördes 17 december 2009.

Elektroniskt material

E-learning Nordic 2006, *E-learning 2006 – Effekterna av IT i undervisningen*, Ramböll Management, Köpenhamn, 2006, Åtkomstdatum 16 februari 2010, <http://inlife.se/modules/typetool/pnincludes/uploads/eLearning_Nordic_Svenska.pdf>.

Holmqvist, Anette, *Fakta om källkritik – en handledning i allmän källkritik och källkritik på internet*, Skolverket, 2009, Åtkomstdatum 8 februari 2010, <<http://kollakallan.skolverket.se/kallkritik/fakta/>>.

Holmqvist, Anette, *Om Kolla källan*, Skolverket, 2010, Åtkomstdatum 8 februari 2010, <<http://kollakallan.skolverket.se/om/>>.

KK-stiftelsen, *Den fjärde basfärdigheten – sju röster om värderingar, lärande och Internet*. Stiftelsen för Kunskaps- och Kompetensutveckling, 2000, Åtkomstdatum 8 februari 2010, <http://www.kks.se/upload/publikationsfiler/it_i_utbildning/den_fjarde_basfardigheten_2000_publ.pdf>.

Rask, Stig Roland, *Slutligen måste det handla om Internetvett, I: Den fjärde basfärdigheten – sju röster om värderingar, lärande och Internet*. Stiftelsen för Kunskaps- och Kompetensutveckling, 2000, Åtkomstdatum 8 februari 2010, <www.kks.se/upload/publikationsfiler/it_i_utbildning/den_fjarde_basfardigheten_2000_publ.pdf>.

Skolverket, *Redovisning av uppdrag om uppföljning av IT-användning och IT-kompetens i förskola, skola och vuxenutbildning*, Utbildningsdepartementet, Stockholm, 2009. Åtkomstdatum 9 mars 2010, <<http://www.skolverket.se/publikationer?id=2192>>.

Bilaga 1

Elevenkät

Vad är en källa?

En källa är "ursprunget till vår kunskap", det vill säga någon skrift eller någon muntlig berättelse som information kommer från. I denna enkät syftar jag på information som ni hämtat från Internet.

Vad är kritisk granskning/källkritik?

En metod som du använder för att undersöka den information som du får från olika källor. Det handlar om att du tittar efter olika saker hos källan, t.ex. hos en text, för att noga kunna värdera källan och avgöra om du kan använda dig av den.

FRÅGOR:

1. I vilken omfattning anser du att du kritiskt granskade de källor från Internet som du använde i inlämningsuppgiften? (svara med endast 1 kryss)

- Till stor del – jag hade många krav på källan och jag avvägde noggrant om det var en källa jag kunde använda mig av.
- Till viss del – jag hade några krav på källan som fick avgöra om jag kunde använda mig av den.
- Inte alls – tyckte jag att innehållet passade in på det jag skrev om använde jag det.

Om du svarade **Inte alls**: vad var då orsaken till att du inte såg kritiskt på Internetkällorna du använde dig av i inlämningsuppgiften? (svara med endast 1 kryss)

- Ointresse
- Vet inte vad jag ska titta efter för att vara källkritisk
- Brist på tid
- Vet inte varför

2. Kollade du upp vem som var avsändaren (t.ex. organisation, företag eller privatperson) av informationen på Internetsidan du ville använda till inlämningsuppgiften? (svara med endast 1 kryss)

- Ja
- Nej

Om du svarade **Ja** – valde du bort en Internetkälla om avsändaren inte framgick? (svara med endast 1 kryss)

- Ja
- Nej

3. När du hittade en Internetkälla som du tyckte var användbar till din inlämningsuppgift, jämförde du då den med en annan källa för att se om de båda källorna säger samma sak? (svara med endast 1 kryss)

- Ja
- Nej
- Med några gjorde jag så

4. För att avgöra om en Internetkälla verkade trovärdig tittade jag efter: (flervalsalternativ – här får du svara med flera kryss)

- Adressen, t.ex. www.regeringen.se
- Avsändare, t.ex. om det tydligt framgår vem som står bakom webbsidan
- Syfte, om ändamålet med webbsidan är tydligt
- Vem som är författare till informationen på webbsidan (text och/eller statistik)
- Datum för när informationen (text och/eller statistik) är ifrån
- Datum för webbsidans senaste uppdatering
- Utseende, en professionell layout
- Om texter på webbsidan har någon källförteckning
- Om texter på webbsidan är fria från grammatiska fel

Om webbsidan är ursprungskällan, dvs. den återberättar inte vad någon annan redan har skrivit

Jag tittade inte efter något av ovanstående

Bilaga 2

Senaste datum då jag besökte Internetsidorna var 2010-01-08. Alla webbsidor finns utskrivna och sparade i min ägo.

Elev1:s redovisade Internetkällor

http://www.berlinermauer.se/BerlinWall/sv_byg.htm

<http://sv.wikipedia.org/wiki/Berlinmuren>

http://sv.internationalism.org/Grundläggande_standpunkter

<http://bodilzalesky.com/blog/2009/05/23/benno-ohnesorgs-dod-nya-fakta/>

<http://www.ne.se/baader-meinhof>

<http://wapedia.mobi/sv/Vietnamkriget?t=3>.

<http://www.resoteket.se/vietnam/107-om-landet/347-vietnamkriget>

http://sv.wikipedia.org/wiki/R%C3%B6da_arm%C3%A9-fraktionen

<http://www.sr.se/sida/gruppsida.aspx?programid=3701&grupp=9148&artikel=3308290>

http://sv.wikipedia.org/wiki/Stefan_Aust

Elev2:s redovisade Internetkällor

http://mimersbrunn.se/Baader_Meinhof_ligan_RAF_63989.htm

http://sv.wikipedia.org/wiki/Baader_meinhof-ligan

http://hem.passagen.se/sota_trollet/terrorister/baadermeinhof.htm

http://www.svd.se/kulturnoje/film/tysk-terror-i-narstudie_1895837.svd

Elev3:s redovisade Internetkällor

http://www.svd.se/kulturnoje/film/tysk-terror-i-narstudie_1895837.svd

<http://www.dast.ne/recension/ulrike-meinhof-%E2%80%90-en-biografi>

<http://www.ne.se/baader-meinhof>

http://sv.wikipedia.org/wiki/R%C3%B6da_arm%C3%A9-fraktionen

<http://www.expressen.se/1.560342>

<http://www.baader-meinhof.com/>

Elev4:s redovisade Internetkällor

http://hem.passagen.se/sota_trollet/terrorister/baadermeinhof.htm

http://sv.wikipedia.org/wiki/Andreas_Baader

Elev5:s redovisade Internetkällor

<http://mobil.sr.se/site/index.aspx?groupid=6754&artikel=2463944&unitID=83>

http://sv.wikipedia.org/wiki/Röda_armé-fraktionen

Elev6:s redovisade Internetkällor

http://www.svd.se/kulturnoje/film/tysk-terror-i-narstudie_1895837.svd

<http://www.sff-filmstudios.org/pdf/recensioner/The%20Baader%20Meinhof%20Complex.pdf>

<http://books.google.se/books?id=->

[rXu4hsI5LEC&pg=PA321&dq=Ambassadockupationen+i+Stockholm+1975+RAF&source=bl&ots=GNeBDI-f7_&sig=q0W8taqSf-](http://books.google.se/books?id=-rXu4hsI5LEC&pg=PA321&dq=Ambassadockupationen+i+Stockholm+1975+RAF&source=bl&ots=GNeBDI-f7_&sig=q0W8taqSf-)

[#v=onepage&q=Ambassadockupationen%20i%20Stockholm%201975%20RAF&f=false](http://books.google.se/books?id=-#v=onepage&q=Ambassadockupationen%20i%20Stockholm%201975%20RAF&f=false)

<http://www.aftonbladet.se/special/1900/70/terror.html>

<http://mobil.sr.se/site/index.aspx?groupid=6754&artikel=2463944&unitID=83>

<http://yle.fi/elavaarkisto/?s=s&g=7&ag=61&t=&a=4220>

http://sv.wikipedia.org/wiki/R%C3%B6da_arm%C3%A9-fraktionen

http://hem.passagen.se/sota_trollet/

Elev7:s redovisade Internetkällor

<http://www.dn.se/kultur-noje/essa/rod-terrorism-1.848146>

http://www.mimersbrunn.se/Baader_Meinhof_ligan_RAF_63989.htm

<https://www.flashback.org/sitemap/index.php/t-726367>

<http://motkraft.net/information>

http://sv.wikipedia.org/wiki/R%C3%B6da_arm%C3%A9-fraktionen

Elev8:s redovisade Internetkällor

http://sv.wikipedia.org/wiki/R%C3%B6da_arm%C3%A9-fraktionen

<http://wwwc.aftonbladet.se/nyheter/0004/24/bosse.html>
<http://www.aftonbladet.se/kultur/article281287.ab>
http://hem.passagen.se/sota_trollet/terrorister/baadermeinhof.htm
<http://yle.fi/elavaarkisto/?s=s&g=7&ag=61&t=&a=4220>
<http://film.nu/filmrecensioner/baader-meinhof-komplex/>
<http://dvdkritik.se/recension.php?id=1463&ref=p>

Elev9:s redovisade Internetkällor

<http://www.nhr.se/diagnoser/als/module.asp?page=thread&XModuleId=20050&PostId=1029>
4
http://www.neuroguiden.se/Nervsystemet.Ryggmarg_och_nerver.htm
<http://sv.wikipedia.org/wiki/ALS>
<http://www.lougehrigsdisease.net/>
<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/11914415?dopt=AbstractPlus>

Elev10 saknade källförteckning